

АЗЕРБАЙДЖАН

1969

КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

46

Мәним Күнаһым

ИШТИРАК ЕДИРЛЭР:

Саһиб
Нурчаһан ханым
Таһир
Ајгыз
Хансу
Алмурад
Сахабат
Көзөл
Натаһан
Чейранзада

Нурчаһан ханым күзүк гаршысында даһаныб көзләрини жары гаһамышдыр. Исс олунур ки, о, бир ан бундан габаг өз туалети илә мошгул имиш. Инди исә о, узаг бир хатирәҗә далмышдыр; күзкүнүн јанына вурулмуш лампа онун јанында үзүнү ишыгландырыр.

Саһибин сәси. Мән үч саатдыр ки, гаһынызын ағзында даһаныб сизи көзләјирәм. Мән садә вә кимсәсиз бир тәләбәјәм. Мән шаһәри-миздә илк ачан бу ағ күлләри сизә һәдијјә кәтирмишәм. Талә сәпәтиш энгијмәт тачыны сизин башыныза гојмушдур. Сизин сәһнәдәки һәр һәрәкәтиниз мәним үчүн бир јени аләмдир.

Дивар сааты једди дәфә вурур. Нурчаһан ханым дискиснәрәк көз гаһасларыны галдырыб һәјәчанла күзкүдәки әксинә бахыр. Инди онун үзүндә өзүнә ишәван күмрәт, ејни заманда һәјәчанлы бир ифадә вар. О, сачларыны тәләсик дүзәлдир вә санин бирдән-бирә хәјди кәч вә көзәл корүнүр. Саһиб дахил олур. Нурчаһан ханым ону күзкүдә көрәрәк күлүмсәјир вә керн чеирлидр.

Нурчаһан. Нә кәч кәлдин, Саһиб?

Саһиб. Сессия елә бу саат гуртарыб.

Нурчаһан (зарафатјана). Сәдримиз ким олду?

Саһиб Јорғун бир тәбәсәүмлә әлини дошүпә гојур. Јә'ни: мән...
Нурчаһан (чидди). Тәбрик едирәм.
Саһиб. Сән мәним јахшы сәдр олачағыма инанырсан?
Нурчаһан. Тамамилә.

Пауза.

Саһиб. Нә үчүн мәнә елә диггәтлә бахырсан?
Нурчаһан. Мәнә елә кәлир ки, сәнин көзләриндә нә исә итирмишәм.

Саһиб (бирдән-бирә чанланараг тәләсик). Неч вахт.
Нурчаһан. Мәнә биринчи дәфә ири ағ күлләр кәтирдијин о кәчә јадындадыр?

Саһиб. Әлбәттә.

Нурчаһан. О вахтдан бәри мән чохму дәјишмишәм?

Саһиб. Сән һәмишә кәч вә көзәлән.

Нурчаһан (әсәби). Нә үчүн мән өзүм һаггында сорушанда сән һәмишә мәним кәч олдуғуму хүсусилә гејд едирсэн? Мәкәр биз бир јашда дејиликми?

Саһиб. Сән билирсэн ки, мән һәмишә көрүб һисс етдијими сөјләјирәм.

Нурчаһан (кәдәрлә). Әлбәттә, әкәр мән доғрудан да кәч олсајдым һәр дәфә буну сөјләмәк сәнин ағлына кәлмәзди. Бир печә күнлән сонра мән гырха чатырам. Бу, балерина үчүн аз јаш дејил.

Саһиб. Илләр сәнә тохунмаға гыјмыр, Нурчаһан. Илләр билдрәр ки, сән бизим көзәл халгымызын гүрурусан.

Нурчаһан. Риторика... (Дәриндән нәфәс алыр). Мән һәр кәсдән аввал гаһынам.

Саһиб. Тәбиәт ән али гадын еһтирасларыны, ән надр гадын кәзәликләрини сәнә топламышдыр.

Нурчаһан (ону гызгынлыгга өпәрәк). Мәним әзизим! Мән сәни, Саһиб, севирәм. Мәнәдә јахшы нә варса һәмисы сәни үчүндүр.

Гапы зәнки. Саһиб ачыр. Таһирлә Ајгыз дахил олурлар.

Саһиб. Бујурун, бујурун, хош көрдүк.

Көрүшүрләр.

Нурчаһан (Ајгызы өпәрәк). Мәним чичәјим, сәнин бурахылыш кәчәниздәки рәгеләрин мәни һејран еләјиб. О нә ничәлик, нә чевилик, нә таравәт иди... Елә бил ки, «Гу көлү» сәнин кими јеничә ләрваз еләјән соналар үчүн јаранмышдыр.

Ајгыз (һәјәчанла). Ах... Доғруданмы хошунуза кәлди?

Саһиб. Илләр печә тез кәлиб кечир. (Таһирә). Индики кими көзүмүн габагындадыр. О вахт мән иш үчүн сизин јаныныза кәләндә Ајгыз гапыда топ-топ ојнајарды, гәшәнк, тотуг бир ушаг иди. Сачларында дә мави лент варды.

Ајгыз. Нә јахшы јадынызда галыб.

Таһир. Јаранан бөјүјәчәкдир. Әсил мәсәлә бөјүдүкчә һәјәтын гајәсини, әхлаг нормаларыны дүзкүн баша дүшмәкдир.

Нурчаһан (Таһирә). Сән һәмишә бу бәрәдә нараһатсан.

Таһир. Чүнки кәчләр арасында зәрәрли мејләр көрүрәм. Оңлар халгын тәлеји илә јашамырлар. Фәдакарлыг һиссини итирмишләр. Аңаг өз еһтираслары, өз мәликләри илә мәшғулдулар.

Нурчаһан. Сән һәмишә мүһүм дәвләт ишләриндә олмусан. Әлбәттә, чәмијјәтимизин гүсурларыны сән даһа јахшы биләрсән. Аңаг мән

Ајгыза баханда үрөјим ачылып. Елө бил ки, булар тээ баһарын мүж дэсини кәтирләр.

Таһир (хәфиф тәбәссүмлә). Ајгыз ајры... О мәним гызымдыр.
Ајгыз. Ата, мәкәр мәним јолдашларым пәсдирләр?
Таһир. Көрүрүңүзмү бөјүжө сөз гәјтармаг, е'тираз, мүһакимә хәс-тәлији һәтта мәним ағыллы гызыма да тә'сир етмишир.

Саһиб (зарафатјана). Әсил ағыл е'тиразсыз, мүһакимәсиз өтү-шә билмәз. Она көрә дә сизин тәңгидиниз Ајгызын тә'рифинә чевридир.
Нурчаһан (күлүмсәјир). Еләдир (Ајгызы өпүр). Мәним чичә-јим, мәнин рәгсләрини нә гәдәр шаһранә, нә гәдәр нөчиб иди... Амма бах, көкәлмигәсән һа...

Ајгыз. Баш үстө.

Ғапы зәнки. Саһиб ачыр Алмурад, Көзәл, Натәван, Хансу дахил олулар.

Алмурад (Саһиб гучаглајыр). Тәбрикләр... Сәдр сечилдијини ешидиб һәдсиз шад олдуг.

Саһиб. Тәшәккүр едирәм, Алмурад дајы.

Көзәл (голларыны кенш ачыб Саһибә тәрәф ирәлиләјир). Әјди ашағы!

Саһиб башыны әјир. Көзәл ону ики-үч дөфә өпүр.

Алмурад. Көзәл, даһа бәсдир.
Көзәл. Әши, сән аллаһ дајан.

Саһиб бир дө өпүр. Натәван пыгтылдајараг әли илә ағзыны тутур.

Алмурад. Көзәл, даһа бәсдир.
Көзәл (Саһибә). Әзиз чанын үчүн, о гәдәр севинмишик, о гәдәр севинмишик, Алмурад даһа билмирди ки, нә еләсин.
Алмурад (тәвәзәкарлыгга). Көзәл, даһа јахшы.

Нурчаһан. Көзәл ханым, сән һеч бу гызчыгазла (Натәванн көстәрир) бизи таныш еләмәдин.

Көзәл. Сәдримизи көрдүм, һәр шеј јадымдан чыхды. Бу, мәним ғардашым гызыдыр. Рәһмәтлик нәнәм хан гызы Натәванн чөрәк би-ширәни олмушду. Өзүнә дә бөјүк мәнәббәти вар иди. Она көрә дә буну адыны Натәван гөјмушду. Амма өзү дөндәриб еләјиб Ната. Инди Ната-ван дөјәндә «фу» еләјир.

Натәван. Фу... Нә олсун.

Көзәл (бәркдән күлүр). Көрдүн? Чаныначан, Ната!

Нурчаһан (зарафатјана). О ки галды, Хансу... О барәдә мәтләб узундур. (Хансуја бахыб бәркдән күлүр). Рича едирәм, әјләшин. Мән бу күн сизи шампанскија гонаг едәчәјәм.

Алмурад. Вә пүррәнк Азәрбајчан чајына.

Нурчаһан. Вә пүррәнк Азәрбајчан чајына.

Отурулар.

Хансу (стул чәкәрәк Ајгызла Натәвана), Бириниз саға—бириниз сола, тез сыхлаш!

Натәван пыгтылдајыб әли илә ағзыны тутур. Хансу онларын арасында оту-рур. Нурчаһан вә Саһиб мејвә, перожна, шампански вә саирә кәтирләр. Ғапы зәнки, Саһиб ачыр. Сәхавәт дахил олур. Онун әлиндә ири бир күл дәстәси вар.

Саһиб. Бујур, бујур.

Сәхавәт күл дәстәсини Нурчаһана тәгдим едир.

Сәхавәт. Мән бу көзәл гызыл күлләри шәһәримизин тәзә сәдри-нә јох, сизә тәгдим едирәм, чүнки ону үчүн кәтирсәјдим достум. Алму-рад мәни јалтаглыгга тәгсирләндирәди.

Алмурад (ејни зарафатла). Чох саг ол.

Сәхавәт (ејни зарафатла). Сән дә чох саг ол. Мәнсиз?

Алмурад (онун нә дедијини баша дүшәрәк). Сәхавәтин чаны үчүн зәнк еләдим бир јердә кәләк, Мәдинә ханым деди, индичә чыхыб.

Сәхавәт. Онда кечдим күнаһында. (Јухары баша кечир). Мән һәмнишә тамада олмаға адәт еләмишәм, она көрә дә ичазә верин бурада отурум. Өзүнүз дә гәдәһләринизи долдурун. Әзиз достлар! Биз һамымыз Нурчаһан ханымн пәрәстишқарыјыг. Ејни заманда Саһибн дә достла-рыјыг. Бу күн биз чох севинрик ки, халг бу бојда шәһәрин мүгәддәра-тыны она тапшырыб.

Хансу (Ајгызла Натәвана, јалныз онларын ешидәчәји сәслә). Бунә «бей вермәк» дөјәрләр.

Ајгыз. «Бей» нәдир?

Хансу. Соһра изаһ едәрәм.

Сәхавәт (наразы). Хансу, ичазә вер, данышаг.

Хансу. Бујурун, мән сизин көзәл тостунузу мәммунијәтлә динлә-јирәм.

Ичирләр, јејирләр.

Сәхавәт. Лакин, достлар, бу дунјада һәр шејин бир сәбәби вар. Мән үмуми, мүчәррәд данышмағы севмирәм.

Хансу. Она көрә дә бирбаш кечәк мәтләбә.

Сәхавәт (Хансуја наразы бир нәзәр салараг). һамымыза мә-дүмдүр ки, Саһибн бу мәртәбәјә чатмасына биринчи сәбәб Нурчаһан ханымдыр.

Нурчаһан. Јох, биринчи сәбәб онун өзүдүр.

Сәхавәт (күлүмсәјир). Нурчаһан ханым, мән сизин талантыыз-ла барабар тәвәзәкарлыгынызын да пәрәстишқарыјам. Анчаг, ичазә вер-рин өз үрәк сөзүмү дејим.

Нурчаһан. Бујур.

Сәхавәт (мәчлисә). Нурчаһан ханым бөјүк сәнәткар олмагла бә-рабәр, һәм дә гәјгыкеш бир һәјат јолдашыдыр. Саг олуң, Нурчаһан ха-ным.

Ичирләр.

Хансу. Ичазә верин радиону ачаг.

Хансу радиону ачыр, мусиги.

Хансу (Сәхавәтә). Сиз адамлара пул борч вермәкдә олдуғу ки-ми, онлары тә'рифләмәкдә дә сәхавәтлисизиниз.

Сәхавәт. Јохса сәнин е'тиразын вар?

Хансу. Гәтијјән. Мән сизин көзәл хасијјәтинизи гејд етмәк ис-тәдим.

Сәхавәт. Тәшәккүр!..

Ајгыз (анчаг Хансујун ешидәчәји сәслә). Хан, сән јенә дә адам-лары санчырсан?

Хансу. Мән чейнәмиш, стандарт нитгләрә нифрәт едирәм, Ај...

Ајгыз. Сәнин сөзләрини Нурчаһан ханыма да тохуна биләр.

Хансу. Тохунмаз. һәгиги сәнәткарлар сәмини олмаја билмәзләр.

Сәхавәт (гәдәһини галдырараг). Хансу, ичазә вер. (Мәчлисә). Саһибн һәјатында чох мүһүм рол ојнамыш Таһирлә мәним чан-чијорим Алмурадын сағлыгына.

«Азәрбајчан»—9

Алмурад (Сəхавəтə). Ханиш олунур тəвəзəкарлыг елəмијасан, Санибин бу мəртəбəјə чатмасында сəнин дə хидмəтин аз олмайыб.

Хансу (Сəхавəтə). Сиз дејирсиниз «мунум рол ојнамыш», белə чыхыр ки, нəјат өзү дə бир нөв сəннəдир.

Сəхавəт. Хансу бу, бəјүклəрə нəрмəтсизликдир!

Хансу (гəсдөн Һамлетсəјагы). Сəнв едирсиниз, гырк мин огул бəлə бəјүклəрə гаршы мəним гəдэр нəрмəткар ола билмəз.

Танһир (пычалтыјла Нурчаһан ханыма). Көрүрсүнүзмү... Амма бајаг мən əхлаг нормаларындан данышанда сизə гəрибə кəлирди.

Нурчаһан. Мən һеч бир заман Хансујун зарафатларындан инчимирəm.

Танһир. Чунки бүтүн бəјүк сənəткарлар кими сиз дə сəдəдилсиниз.

Нурчаһан. Билмирəm, анчаг мənə елə кəлир ки, о, чох ағыллы вə үрəјначыг бир огландыр.

Танһир (дəриндөн нəфəс алараг). Нə исə...

Хансу. Тамада, бəлкə бирдэн мən охумаг истəдим?..

Сəхавəт. Өзүн билирсən ки, тамада инчəсənəт ашигидир. Бујурачагсан.

Хансу (охујур).

Күнəш доғду үфүгдэн,
Чөллэр бојанды нура,
Нəркиздэн, јасэмəндэн,
Бир дə јаныг лалəдэн

Сəрин бир əтир галхыб
Гызы етди јухудан.
Дајанмышды бахчада
Дəли-долу бир оглан.
Гыз кұлду, оглан бахды,
Гыз огландан сорушду:
— Сəјлə нə вахт дүшмүсən,
Ал шəфəгли космосдан?

Кəзəл. Бəһ, бəһ.

Хансу.

Лакин бүтүн бунлардан
Педант хəбəрсиз иди.
О, елə дəм вурурду
Дүз илгардан, вəфадан
Бир дə тэмиз вичдандан.
Бир күн ондан сорушдум:
— Бура бах, ај лотучан,
Сəјлə, нə вахтачан сən
Бизи долајачагсан
Арыг сысга бармагына?

Кəзəл (бəркдэн күлүр). Чаныначан, Хансу...

Танһир (Нурчаһан). Өмрүнүздə белə бир вулгар гадын көрмүсүнүзмү?

Хансу магнитофону ишə салараг јарым твистə бəнзэр бир рəгс пластинка гəјур. Ајгыза.

Хансу. Офелија, педантлардан узаг, космоса!.. (Ону ојуна дə едир. Ајгыз галхыб онула ојуна кирир). Бикеф олма, Натəван, икинчиги тур сəнин нөвбəдир.

Натəван. Фу... Бикеф нијə олурам.

Сəхавəт. Өмис өлмəјиб ки, бикеф олсун. (Натəван). Галх көрүм.

Натəван галхыр, Сəхавəтлə ојнајыр.

Кəзəл (бəркдэн күлүр). Чаныначан, Сəхавəт, лал он беш јашында оглан кими ојнајыр.

Ајгыз. Хан, сən сəрхошсан?

Хансу. Бəли.

Ајгыз. Мən чидди сорушурам, Хан.

Хансу (дəриндөн нəфəс алыр). Онда мən дə чидди чаваб верирəm: сən олан мəчлисдə једди шүшə шəраб белə мənи сəрхош едə билмəз!

Ајгыз. Бəs нə үчүн атам дејир ки, сən сəрхошсан?

Хансу. Чунки атанын мүгəддəс əхлаг нормалары белə тəлəб едир.

Ајгыз. Атамын мүгəддəс əхлаг нормалары белə тəлəб едир.

Хансу. Сən онларын нəдэн ибарəт олдугларыны доғрудан билмирсən?

Ајгыз. Доғрудан.

Хансу бəркдэн күлүр.

Ајгыз (инчијэрək). Хан, мənə күлүрсən?

Хансу. Јох, мən нəјатын истəһзасына күлүрəm.

Ајгыз. Нəјат нəјə истəһзə едир?

Хансу. Сахта нитглəрин, јаланчы тəбəссүмлəрин, ламбыгла баш кəсəнлəрин талəјинə!

Ајгыз. Мən сəни баша дүшүрүм, Хан, нə демək истəјирсən?

Хансу. Ону демək истəјирəm ки, сən гызылсан, гызыл исə пас көтүрүм!

Мусиги сүсүр.

Саһиб. Əниз достлар! Сизини нэр биринини мəним бојунда һагывар, Мəни сиз јаратмысыныз!

Хансу (Ајгыза). «Сəни мən јаратмышам, мən дə мənв едəчəјм!».

Бу сөзлөр билмирəm һансы эсəрдэн јадымда галыб.

Саһиб. Сиз олмасајдыныз ким билир талə мənи һаралара апарыб чыхарарды... Сағ олун, мəним эвизлəрим. (Ичир).

Сəхавəт. Саһибин сөзлəri мənə јаман тə'сир елəди. Бир нəфэр мəндэн мин манат борч алмышды. Сəккиз ај сахлајандан сонра зор-күч кəтириб верди... Сраға күн јенə кəлиб ки, беш јүз манат вер, бир ајачан гəјтарарам, дедим, јохдур.

Хансу. Доғрудан јох иди?

Сəхавəт. Сағлыгына нијə јох иди. Гəсдэн вермəдим. Борчу мəндэн алыр, амма хејри башгаларына верир. Инсан кəрək јахшылыгы баша дүшсүн.

Алмурад. Доғрудур.

Кəзəл (Сəхавəтə). Алмурадын чаны үчүн, лал үрəјимдэн хəбər бердин.

Хансу (Ајгыза). Комедијанын експозицијасы һазырдыр.

Ајгыз. Һансы комедијаны?

Хансу. Тезликлə көрмəксən.

Саһиб. Саһан кечə Нурчаһан ханым ики јүзүнчү дəфə Жизели ифа едəчək. Һамынызы операја дə'вəт едирик.

Сəннə гаранлыглашыр вə бу гаранлыгыда узагдан «Жизелин» сən мусигисин курулулу алгыш сөслəri алтында битир. Алгыш сөслəri кетдикчə узаглашыр.

Танһир гонаг отагы ишыглашыр. Нурчаһан ханым гучагы күл дөстөлəri илə долу һалда дахил олур. О нəјəчанлыдыр. О, ајаг үстүндə дајанараг көзлəriни јумур.

Саһибин сәси. «Мән үч саатдыр ки, гапынызын ағзында да
жайып көзләйрәм... Мән садә, кимсәсиз бир тәләбәјәм. Мән шәһәримнә,
дә илк ачылан бу ағ күлләри сизә һәдијјә кәтирмишәм».

Нурчаһан ханым сәнки диксипәрәк көзләрини ачыр, һәҗәчанла гучагында
күлләрә бахыр. Сонра сәси бир һәрәкәтлә онлары столун үстүнә атараг, диван
јахшылар. Әзилмиш ичимиш һалда көзләрини јенә дә јумур. О, инди чох јорту
вә јашлы көрунур, һарадаса бир мусиги башлајыр вә елә бил ки, бу мусиги әбәд
бир раһатлыгдан даншыр. Саһиб дахил олур. Дајаныб Нурчаһана бахыр. Антра
санын үзүндәки үзкүн ифадә вә јарашыглы, зәриф тырышлар инди сәнки да
ајдын сезилер. Саһиб әјлиб онун алынҗан олур. Нурчаһан ханым көз гапаг
рыны галдырыб гәрибә бир дигәтлә она бахыр..

Саһиб. Сәни тәбрик сдирәм, әзиним. Чох вачиб бир мәсәлә и
мәшғул олдуғум үчүн кәлә билмәдим. Амма телевизорда көрүрдүм. Сә
он беш ил буыдан бабаг, о ушудумас кечәдәки кими мисилсиз иди...

Нурчаһан (онун көзләринин ичинә бахмагда давам едәрәк с
ки), Јалан дејирсән!

Саһиб (тәәччүблә). Јалан дејирәм?

Нурчаһан. Икиүзлүк едирсән!

Саһиб. Нурчаһан!

Нурчаһан. Сән о заманки «Жизелин» алнындан өпмәмишди.
Сән о заманки Жизелә бир кәлмә сөз демәк үчүн үч саат гапысынын а
зында дајанмышдын!. Индисә сәни ишин вар...

Саһиб (ичимиш). Биринчи дәфәдр ки, сәндән белә сөзләр еши
дирәм, Нурчаһан. Сән мәнә инанмырсан?

Нурчаһан (гәзәблә). Инанмырам. (Гыса пауза). Әввәлләр сәни
зәнчирлә дә бағласајдылар дајанмаздын.

Саһиб. Әввәлләр мән чох шәјләрдән хәбәрсиз идим. Ишләримн
ани бу вәзијјәтлә олдуғуну билмирдим.

Нурчаһан (истеһза илә). Демәк башгалары һеч нә еләмәјиб
ләр... Инди сән бујурб...

Саһиб (дәриндән нәфәс алыр). Нә үчүн еләмәјибләр. Еләјибләр
Мәсәлә буында дејил.

Нурчаһан (гәзәб вә марагла). Бәс нәдәди?

Саһиб. Мәсәлә орасындадыр ки, биз бәзән адамлары лајиг ол
дуғлары јердә стурда билмирик. (Әсәби). Халгы ағыллы инсанлар ил
рә етмәлидир!.. Биз сахтакарлыға, һај-күчүдүјә, заһири тәнтәнәјә со
гојмалыҗыг. Аличәнаблыгдан дәм вуран икиүзлү нитгләр гулағларымн
зы батырыр. (Гышгырыр). Биз инсанлары јалтағлыға өјрәдән, чамаат
нәзәриндә исә өзүнү хейрхаһ бир вүчүд кими гәлмә верәнләри дивар
сөјкәјиб алнына беш күллә вурмалыҗыг! Чүнки беләләри гәтилдән д
нисдирләр! Беләләри јалныз ади адамлары дејил, дөвләти дә алдадыр
лар.

Нурчаһан (јумшалмыш). Һеч анлаја билмирәм, әгли башында
олаи адамы јалтағлыға, икиүзлүдүјә ичә өјрәтмәк олар?!

Саһиб (ачы тәбәссүмлә). Сән ијирми илдән бәри өз сәәтиндә ин
санлары јахшылыға, нәчиблијә чагырырсан, ләкин бу јолларда нә гәд
әли бычағлы гулдур кизләнмиш олдуғундан хәбәрин јохдур. Онлар сә
гә илә кејинирләр. Гар кими ағ варатниклә, јени дәбдә галстук бағла
јырлар. Инсанын али вәзифәләриндән даншырлар. Бөјүк рүтбәли шәх
ләрә лајагәтлә баш әјирләр. Өзләриндән кичикләрин үзүнә мәрһәмәт
күлүмсәјирләр. Һәтта сәни рәгсләриндән риггәтә кәлиб көз јашлары
да ахыдырлар. Гаранлыг дүшән кими исә бу чилди туллајыб гудуз ча
вара дөнәрәк адамларын зәиф чәһәтиндән һүчүма кечирләр. Киминә
зифә вәд едирләр, кимисинә квартира, кимисинә јүксәк мааш... Ким
сини илдән чыхармагла һәдәләјирләр.

132

Нурчаһан (әсәби). Әкәр инсан-инсандырса белә алчағлары уј
мамалыдыр.

Саһиб. Иш дә орасындадыр ки, ујанлар тапылыр. (Гыса пауза).
Һады јахшы јашамаг истәјир. Һәр кәс бир дәфә кәлдији бу дүниядан нә
исә көтүрмәјә чан атыр. Бу арау онула бирликдә доғулур. Ону буыдан
јаһрум етмәк олмас. Ахы, биз ағыллы, фәдакар инсанларын күчү илә
бу гәдәр бөјүк бир дөвләт јаратмышыг.

Пауза. Нурчаһан пәпирос јандырыр. Телефон зәнки. Саһиб дәстәји көтүрүр.
Ишыг ејни заманда телефон хәттинин о бири учунда олаи Кәзәли вә онун јанын
да креслода отурмуш Алмурад ишыгладырыр.

Саһиб. Ешидирәм.

Кәзәл. Өпүрәм сәни, Ната, инди севинә-севинә кәлди ки, Саһиб
гара мәни өзүнә кәтибә көтүрдү. Чох сағ ол.

Саһиб. Дәјмәз. Алмурад әми нечәдир?

Кәзәл. Алмурад әмин сәндән иччијиб.

Саһиб. Нијә?

Кәзәл. Киши нәр кими бурда дура-дура көтүрүб о чүр вәзифәјә
везындан сүдији кәлән бир ушағы гојурсан...

Саһиб. Һансы ушағы?

Кәзәл. Одеј, белә Хансују. Бәјәм онула Алмурад бирдир?

Саһиб (зарафатјана). Бәс сиз Хансују тәрифләјирдиниз?

Кәзәл. Тәрифләјирдик, инди тәрифләмәмиш олағ. Кишинин го
һуму олаында нә олар...

Алмурад (диктә едир). Ағылсызын, сәфәһин биридир.

Кәзәл. Ағылсызын, сәфәһин биридир.

Саһиб (һөвсәләдән чыхараг). Дејирсиниз инди мән нејләјим?

Кәзәл (бәркдән күләрәк). Султан бәј демишкән әчәб дил билмәз
сәни... Нејлијәчәксән, Ханын даһындан дәј, Алмурад әминни гој онун је
нинә.

Саһиб. Бәс ахы Алмурад әми тәгаүдә чыхыб.

Кәзәл. Нә олеун. Тәкчә тогаүдә јашамаг олар? Биз јахшы јејиб
нимәјә өјрәнмишик.

Алмурад (диктә едир). Кечмишдә дә ач олағ, инди дә?

Кәзәл (телефонда данышдығыны ушудараг әрини алыб кедир).
Бура бах еј, мәним атам сәни атан кими нөкәр олмајыб. Атам мәни јағ
чиндә бөјрәк кими бәсләјиб.

Саһиб (сөзү өзүнә көтүрәрәк). Мәним атам јохсул да олса нә
әрчилик еләмәјиб.

Кәзәл (бәркдән күләрәк). Чаныначан, Саһиб... Сәни демирәм, ки
ни иләјәм. Бах, јадыннан чыхмасын һа...

Саһиб. Һәләлик.

Кәзәл. Өпүрәм сәни.

Саһиб дәстәји асыр. Алмурадклин үстүнә дүшән ишыг сөнүр.

Нурчаһан. Нә мәсәләдир?

Саһиб. Кәзәл ханым дејир, кәрәк Хансују чыхарыб јеринә Алму
рад әминни гојасан.

Нурчаһан. Лап елә-белә дејир?

Саһиб. Лап белә.

Нурчаһан гәһгәһә илә күдүр.

Саһиб (дәриндән нәфәс алараг). Сән һағлысан, бу фәчнәли ко
медијаја күлмәмәк мүмкүн дејил.

Телефон зәнки. Саһиб дәстәји көтүрүр. Ишыг ејни заманда телефон хәтти
ни о бири учуну, тонаг отағында өләшмиш Таһирдә Сәхавәти ишыгладырыр.

133

Ислам Өффендијев МӘНИМ КҮНАҒЫМ

Т а һ и р. Сәһиб, салам!
С а һ и б. Салам!
Т а һ и р. (күлүмсөйр). Бура бах, Сәһиб, нә мүнәсибәтлә Хансу
о чүр мәс'ул бир вәзифә тә'јин еләмисән?
С а һ и б. Савадлы оғландыр. Исте'дадлыдыр.
Т а һ и р. Шахсан мән онда дәли-дәли данышмагдан башга бир и
те'дад көрмәмишәм.
С а һ и б. (тугулур). Сәһв едирсиниз, Хансу дәли дејил, галды исте
дада... Онун мејдана чыкмасы үчүн дә имкан, шәраит лазымдыр.
Т а һ и р. (ејни тәбәссүмлә). Әзиз достум, дејәсән, сән сәдр оланды
сонра биз дәрс вермәк хәјалына дүшмүсән.

Чидди вә наразы бир ифадә илә отурмуш Сәхавәт күлүмсөйр.

С а һ и б. Мәним адамлара вә'з охумагдан зәһләм кедир.

Гыса пауза.

Т а һ и р. (ачыгыны кизләдәрәк). Ајдындыр. Анчаг мән Хансујун
вәзифә тә'јин олунмасына е'тираз едәчәјәм. Биз өз вичданымыз гәр
шысында, халг гәршысында мәс'улијәт дашыбырыг. (Ајгыз дахил олур
Хансу үчүнсә неч бир әхлаг нормасы, неч бир гајда-ганун јохдур. (Ачы
лы). О, бир илдә үч вәзифә дејишиб.

С а һ и б. Сәбәбини өјрәнәрик, чалышарыг даһа јерини дејишмәсин.

Т а һ и р. Јахшы. (Әсәби һалда дәстәји гојур јеринә. Сәһибкили
үзәринә дүшән ишыг сөнүр).

С ә х а в ә т. Дејәсән, достумуз сәнинлә гашыг дејүшдүрмәјә ба
лајыб.

Т а һ и р. Адамлар беләдир дә... Бир балача галхдылармы, көзлә
јагларыннын алтыны көрмүр. Намыја бөјүклүк сатмага башлајырлар.

С ә х а в ә т. Намыја... Сәнә дә? (Әлини синәсинә вурур). Әжда
кими адамлар галыб бурда, о чүр вәзифәни көтүрүб верир һәлә ағзында
сүд ији кәлән бир ушага... Бу да бизим јетишидириб ортаја чыхартды
мыз достумуз.

Т а һ и р. Көрүнүр бу дунјада күч тәтбиг еләмәдән кечинмәк му
күп дејил. (Тәмкинлә). Сән о барәдә дарыхма.

С ә х а в ә т. Јахшы, һәләлик. (Чыхыр).

Таһир гәзети көтүрүб бахыр.

А ј г ы з. Ата, нијә сән Хансујун һаггында белә пис фикирдәсән?
Т а һ и р. Бу сәни нә үчүн марагландырыр, гызым?
А ј г ы з. Чүнки һамы ону тә'рифләјир.
Т а һ и р. Мәсәлән, кимләр?
А ј г ы з. Мәсәлән, мәним јолдашларым, гызлар.
Т а һ и р. Ах гызлар...
А ј г ы з. Хансу пис олса иди, Сәһиб ону елә вәзифәјә гојардым
Т а һ и р. (сажит данышмага чалышыр). Сән Сәһиб һаггында
јухарыдан кедирсән, гызым. Онун кечмишиндән сәнин хәбәрин јохдур.
А ј г ы з. Кечмишдә о ким олуб ки?
Т а һ и р. Нәр һалда јахшы адам олмајыб.
А ј г ы з. (һејрәтлә). Доғруданмы?
Т а һ и р. (әсәби). Ону биз адам еләмишик!
А ј г ы з. Сиз, јәни кимләр, ата?
Т а һ и р. Мән! Нурчәһан ханым! Алмурад! Сәхавәт! Биз олмас
дыг, ким билдир һансы һәбсханала чүрүјүб кетмишди...

А ј г ы з. (ағыр пауза). Нә олар... О ки сизин башынызы ашағы
еләмәјиб.

Т а һ и р. Елә демәк һәлә тездир. О, һәјатын ити бурулганына ниди
дүшүр...

А ј г ы з. Сән нә үчүн һәјаты бурулган адландырырсан, ата? Бајәм
о, бу гәдәр дәһшәтлидир? Ахы, сән трибуналарда ону чәннәт кими тәс
вир едирсән...

Т а һ и р. (әсәби). Сөз күләшдирмә! Чәннәт кими тәсвир едирәм,
чүнки белә лазымдыр. Бизим дүшмәнләримиз вар!..

А ј г ы з. (өткәм). Гој олсун!.. Инди биз бу гәдәр күчлү олдуғумуз
һалда нә үчүн горхмалыјыг?

Т а һ и р. (она бахараг, мулајим). Сән гыз ушағысан. Сәнин белә
мәсәләләрә гәрышмағын лазым дејил. Нәр кәсин һәјатда бир јери вар.
Чалыш јүксәк инсан әхлагыннын бир тимсалы ол. Гој тәрбијәдә, вичдан
сафлығында халг сәни нүмунә көстәрсин. Ахы сән индијә гәдәр дә белә
әлмусән... Сән мәним әгилли гызымсан. (Алынндан өпүр). Инди исә мән
кедирәм јатмага. Ахшам ичласым вар, сән дә атан үчүн јахшы бир чај
дәмлә. (Гәзет вә журналлары көтүрүр). Һәләлик, гызым.

О бири отага кечир. Ајгыз атасынын ардынча узун бир нәзәр салыр. Сонра
көзләри јол чәкир. Радиода лирик бир мусиг башлајыр. Ајгыз дәриндән нәфәс
алаг көзләрини зилләдији нөгтәдән чәкир вә мусигини аһанкина утуи олараг
астадан охуја-охуја мөтбәхә кечир. Орда кибрит јандырдыгы, крандан чајник
су адыгы ешидилир. Бајыр гапысы јавашча ачылыр. Хансу башыны ичәри уа
дыб әтрафа көз көздир. Бир неча санјә Ајгзын охудугу маһија гулаг асыр.
Сонра башыны керн дөндөрәк пычылдајыр. «Кәл!» Хансу вә Натәван дахил
олурлар. Ајгыз бир әлиндә мејвә, диҗер әлиндә шәкәр чәрәји илә долу габлар
зүмзүмә еләјә-еләјә мөтбәхәдән кәлир.

А ј г ы з. Хан... Натәван! Нә јахшы кәлмисиниз, отурун.

Х а н с у. (драматик бир әда илә). Нә үчүн отураг! Күнәшин бол
ишыгыны, азад чөлләри, јасәмән этри верән бағлары, бағчалары гојуб
нә үчүн бу монастра гапанан? (Кетдикчә чөшүр). Бурадан, ашбаз ја
нағлары кими парылдајан бу дөшмәдән, горхунч монахлар кими сүкүта
далан бу тутгун диварлардан, зүлмәтдән салланмыш тәк көрүнән бу
бүдлүр авизадән инсанын дамарларына бир сојуглуг ахараг ганыны, бе
јини дондуруб стандарт полјус бузларына дөндөрмәк истәјир...

А ј г ы з. (һәјәчанла пычылдајыр). Хансу!

Х а н с у. (ону динләмәјәрәк ејни драматик әда илә). Педантлардан
узаг, Офелја, космоса, күнәшә доғру!.. Eh, јоллар чәтиндир... јоллар кө
зәлдир...

А ј г ы з. (пычылты илә). Хан, атам јатыб.

Х а н с у. (ејни пычылты илә). Доғрудан...

А ј г ы з. (инчимиш). Хан, сән бизи әлә салырсан?

Х а н с у. Аллаһ еләмәсин.

А ј г ы з. Бас нијә евиниз һаггында елә сөзләр дејирсән?

Х а н с у. (пафосла). О... хусусијәтчилик дүјүсү! Сән елә бир нөг
тәсән ки, бөјүк Аршимед сәнә истинад едәрәк јер күррәсини девирмәк
истәјирди. Мән зарафат еләјирдим... Сизин бу евиниздә һәр шеј о гәдәр
сәлигәлидир ки, инсан өзүнү торбаја салынмыш пишик кими һисс едир.
Сән билахтијар мовулдамаг истәјирсән...

Натәван пыгылдајыб ағзыны тутур!

А ј г ы з. (инчимиш). Чох сағ ол, Хан!..

Х а н с у. Сән мөһүмата инанма, Ај... Пишик чох нәчиб һејвандыр,
дејирләр о, адамын габағындан кечләдә иши әнкәл олар... Амма әксинә,
мәним табагыма чыханда о күнү ишләрим сары јағ кими кедир.

Ајгыз. Бас нәж көрә бу пәчиб һејван өзүнү бизим евдә торбаја салынмыш кими һисс едир?

Хансу. Билмирәм, Ај... Онуң сәбәбини ајдылашдырмаг үчүн дүңјаја икинчи бир Ејништејини көлмәси лазымдыр. Әкәр бәшәријјәт белә мәсәләдәри асанлыгла һәлл етмиш олсајды, көрәк јер үзүндә бир нәфәр дә педант галмајайды.

Ајгыз. Нә үчүн сән мәһз педантларла бу гәдәр амансыз дүшмән-сән, Хан?

Хансу. Чүнки педантлыгла баш кәсәнлијин арасында бир миллиметр јүздә бири гәдәр мәсафа вар. (Риггәтлә). Сән белә шејләр һагында дүшүнмәкчүн јаранмамысан, Ај... Сән тәсадүфән бу бәзәкли, бу гөрхунч диварлар арасында дүңјаја көлмиш бир сығырчымысан... Ганадларын бәркијән кими учуб келәчәксән. Инсанлар сәнин азад пәгмәләрини көзләјир, Ај... Сәнин рәгеләрин бир маһныдыр, Ај... (Пәнчәрәни өртүш ағыр пәрдәни конара чәкир. Бајырда бир тәрәфдән сәјсыз чыраглар јанан дағлыг парк, дикәр тәрәфдән онлары әкс етдирән дәннз көрүнүр. Сәмада алван фишәнкләр јаныб-сөнүр). Көрүрсәнми, Ај... Дүңја нечә көзәлдир. Сиз исә пәнчәрәјә пәрдә чәкирсиниз.

Натәван. Ары кими ејзан санчмаг Ханың пешәсидир.

Ајгыз. Тај демә. (Өли илә мејвәләри көстәрәрәк). Јахшы, сиз әл-ләшини, мәшғул олун. Мән дә бу саат чај дәмләјим.

Мәтбәхә кедир.

Хансу (әлини Натәваның сачына чәкәрәк). Арыны инчитмәсән санчмаз.

Натәван. Сәни ким инчидир?

Хансу. Бири сән!

Натәван. А... А...

Хансу. Рәһмәтлик нәзи сәнин адыны Натәван гојуб. Сән исә бу көзәл ады дөндәриб еләмисән «Ната». Чүнки сән халгыны танымырсан! Мәним севимли шанапнијим. Сән билмирсән ки, Натәван јајда мөһән-ләм кими ол тутуб јанан Миң дүзүнә һәлә јүз ил буиндә габаг-су чәкиб өз һәмвәтәиләриниң әлини чәрәјә чатдырмаг истәјирди.

Натәван (иңчијир). Чох сағ ол, Хан, мәни шанапнијә нә үчүн охшадырсан...

Хансу. Доғру дејирсән... Шанапник һеч олмасса јашамаг үчүн нә етмәк лазым олдугуну билир. Сән исә ону да бачармырсан!

Натәван. Нә үчүн бачармырәм? Кор-шил дејиләм ки...

Хансу. Корсан! Сәнин бу көзәл көзләрин һеч нә көрмүр. Сәнин бу гәшәнк әлиниң архасында, һансы бир ахмага исә хош көлмәк арзуусундан башга һеч бир гајы, һеч бир фикир јохдур. Шанапник баласыны шанапник олмага һазырлашдыр. Сән исә, аллаһ билир ки, өз өвладыны нә көкә салачарсан!

Натәван. Ој, мән ушаг көрәндә өзүмдән кедирәм, Хан.

Хансу. Билирәм. Сәнин әрдә олан рәфигәләриниң өз көрпәләрини нечә бәзәкли колјаскада кәздирдикләрини дә көрүрәм. Икид бабаларын јүзүрүклә ешитдикләри илк сәс, аналарын гәһрәманлыг маһнылары олуру, Сәнин оғануну колјаскада ешидчәји илк сөз исә морожина ола-чаг.

Натәван. А... А... демәк мәдәнијјәт-зад лазым дејил?!

Хансу (һирсләнир). Мәдәнијјәт ушағын богазына зорла шоколад тыхамаг дејил! Әсил мәдәнијјәт һәгиги вәтәндаш олмагдыр. Вәтәндашыг гүрүрү елә бир һиссидир ки, онсуз һеч бир сәадәт, һеч бир инсанлыг ләјагәти јохдур.

Натәван (мүтәәссир). Хан, нә үчүн сән адамы өз көзүндән сарырсан?!

Хансу (севинчлә). Аһа... Демәк, сән һәлә тамамилә мәһв олмамысан.

Хансу (Натәваның сачларындан өләрәк). Мәним күнаһсыз шанапнијим. Мән билирдим ки, сәнин балача, садә гәлбиндә кизләнмиш нәчәб дүјүләр бир күн заһирә чыхачаг...

Натәван (мүтәәссир). Хан, доғру дејирсән, јохса јенә дә...

Хансу (оңу динләмәјәрәк). Унутма, һеч заман унутма ки, сән чох икид бир халгын гызысан!

Ајгыз (чај-филян кәтирир). Хан, ичин, сәнин хошуна көлән кими дәмләнмишәм.

Хансу (чајыны ичә-ичә). Ај, биз, сәни дағлыг паркындакы кәзин-нијә апармаг үчүн көлмишик.

Ајгыз. Доғруданмы... Онда көрәк атамдан ичазә алым.

Таһир кәлиб Хансукилә башы илә сојуг салам вериб о бири отага кечир.

Хансу (Ајгыза, Сәрт). Кет, ичазә ал.

Ајгыз әввәл тәрәддуд едир, сонра гәти аддымларла о бири отага кечир.

Натәван (Хансуја). Нә олду, јенә гаһгабағыны төкдүн?

Хансу. Һеч нә.

Ајгыз кәлир.

Ајгыз (мә'јус). Сиз кедин, Хансу, атамын гошагы көлчәк. Мән кедә билмәрәм.

Хансу. Ајдындыр. (Натәвана). Кедәк.

Хансу илә Натәван чыхырлар. Ајгыз онларын ардынча узун бир нәзәр салдыр. Сонра мәтбәхә кедир. Таһир кәлиб отурур. Онуң узуну јууб сачларыны сәлигәјә салдыгы һисс олурур. Ајгыз чај кәтирир.

Таһир. Кәл өзүн дә әјләш, гызым.

Ајгыз. Мән ичмәк истәмирәм, ата!

Пауза. Таһир стәкәна гәнд салыр.

Таһир. Дејәсән онларла кетмәјинә ичазә вермәдијим үчүн иңчи-дирсән?

Ајгыз. Јох, ата, иңчимирәм. Вахта ки, ичазә вермәдин, демәк белә лазымдыр.

Таһир. Сәнин онларла чәмијјәт иңинә чыхмағын јарамаз. Адамлар онларын һагында јахшы фикирдә дејилләр.

Ајгыз. Бәлкә адамлар сәһв едирләр?

Таһир (бир гәдәр сәрт). Сән онларын сәһвини дүзәлтмәјә башласан, анчаг өзүнү көздән саларсан. Сән сүбүт етмәјә чалышачарсан ки, Хансу, Ната јахшы адамлардыр. Һеч кәс инанмајачаг. Устәлик үрәкләриндә дә фикир еләјәрәкләр ки, «һә, кор-кору тапар, јәгин бу да онларын тајыдыр».

Ајгыз (үсјанкар). Анчаг, пис адамлар елә дүшүнә биләрләр!

Таһир. Кимин јахшы, кимин пис олмасы илә бизим ишимиз јохдур. Бизә адамларын рә'ји лазымдыр!

Ајгыз (дәрин бир тәәчүблә). Доғруданмы еләдир?

Таһир (чајдан бир гуртум алараг). Билирсәнми, гызым, бизим борчумуз истәр чәмијјәт вә истәрсә дә иңчданымыз гаршысында өзүмү-

Нәјис әфәндијев МӘНИМ КҮНАҢЫМ

зү нэр чөлөтдөн тэмиз апармагдыр. Бу ерни заманда бизэ өз хошбөхтэ, жимиз үчүн лаазымдыр. Сэн өз сээдэтини зэрбэ алтына гојмаг үчүн и сааларын элине һеч бир эсас вермәмәлисән! Ким биздән нүмүнә кетү мэк истәјирсә, гој көтүрсүн. Буна һеч бир етиразымыз жохдур. Көтү мэк истәмәјәндләр үчүнсә биз өзүмүзү гурбан верә билмәрик. Ајдындырмы, гызым?

Ајгыз (фикирли). Ајдындыр.
Таһир. Онда кет һазырлаш, бу кечәки кәзиптијә сәни өзүм ача рачагам.

Ајгыз. Нә үчүн мөндөн өтәри әзијјәт чәкирсән.
Таһир. Бәс мән кимдән өтәри әзијјәт чәкмәлијәм? (Гыса пауза) Биз сизин үчүн јаранырыг. (Вазадан бир алма көтүрәрәк). Буну көрү сәми, ичәрисиндә тохуму јетишиб гаралан кими будағындан голуб дүшү торпаға. (Бычагла бир диллим кәсәрәк). Демәк, бу кәзәллик, үрә сәринләдән бу төрәвәт һамысы... һамысы ағачын нәслини давам етди мөк үүнимүш... Бу балача тохумлары бәсләјиб муһафизә етмәк үчүн мүш... Биз чанлыларын тәлеји бөләдир. (Кәсдији дилими ағзына гојраг). Кет, гызым, ән кәзәл палтарларыны кеј... Бизим либасымыз вичданымыз кими тэмиз олмалыдыр.

Ајгыз о бири отаға кечиркән бирдән ајаг сахлајыр.

Ајгыз. Ата, көрәсән Нурчаһан ханымла Саһиб дә орада олачарлар?

Таһир (она тәәччүблү бир нәзәр салараг). Билмирәм. Нә үчүн сорушурсан ки?

Ајгыз. Елә-белә...

О бири отаға кечир. Таһир ерни тәәччүблә онун ардыча бахыр.

Таһир (өз-өзүнә). Гәрибә суалдыр.

ИШЫГ СӨНҮР

Ишыг Јаһанда дағлыг паркда чошгун бир шәнликдир. Көјдә олван фишәк ләр Јаныр, сөнүр. Бир дөстә кәнч рөгс едир. Алмурад, Көзәл, Сәхавәт кәлирләр. Үчү дә төзә палтардадыр. Көзәл һәддиндән артыг мода илә кејинмишдир. Иш олунур ки, чапан гызларла бөһсә кириб.

Көзәл (этрафа нәзәр салараг). Бөһ... бөһ... Бахдыгча адам ләззәт чәкир.

Сәхавәт (будканын габағындакы столлардан бирини көстәрәрәк). Кәлип бурда отураг.

Сәхавәтлә Алмурад отурурлар.

Көзәл (рөгс еләјәнләрә бахараг). Чан еј, чан...

Алмурад. Көзәл, кәл әлш.

Көзәл (көзләри ојнајанларда). Әши, сән аллаһ бир дајан.

Ојнајанлардан бири нә исә мөзәли бир һәрәкәт еләјир. Көзәл бәркдән күлүр. Кәлиб-кечәнләр тәәччүблә она бахырлар.

Алмурад. Көзәл, бәсдир, кәл отур.

Көзәл кәлиб отурур. Кәнч бир гыз олан келнер онларын столуна Јахынлаштыр.

Келнер. Нә бујурамагсыныз?

Алмурад. Мән бир стәкан какао вә пахлава.

Сәхавәт. Көзәл ханым, сиз?

Көзәл (келнерә). Кәлиним оласан, ај гәшәнк гыз, түрфә тортувар?

Келнер. Нә торту?

Көзәл. Түрфә.

Алмурад. Көзәл, түрфә жох, трупел торту.

Келнер (күлүмсәјәрәк). Вар! (Јазыр).

Көзәл. Јанында да гуршун лимонады.

Келнер (гәсдән). Нә лимонады?

Көзәл. Грушун.

Алмурад. Көзәл, крушон.

Келнер Јаза-Јаза бирдән пыгылдајыб әли илә ағзыны тутур.

Сәхавәт (келнерә ачыгланыр). Нә үчүн күлдүрсүнүз. О да келдејил ки, һәр шәјин адыны билсин.

Келнер. Фу... куја ки, келнерләр пнсдир.

Көзәл (бәркдән күләрәк). Бәј чанын јанмасын. Бу да Ната ки-ми «фу» еләјир.

Келнер. Ната Гасанованы дејирсиз?

Көзәл. Иә, таһыјырсан?

Келнер. Достумдур.

Көзәл. Бәј, сән аллаһ, кәл онда бир сәни өпүм!

Келнерин башыны өзүнә чәкиб, бәркдән өлүр.

Келнер (үзүнү силәрәк Сәхавәтә). Сизин үчүн нә кәтирәчәјәм. Сәхавәт. Бир бутулка пиво. Бир аз да балыг күрүсү. (Келнер Јазыб кедир. Голунун үстүндә назик плаш бир нәфәр һөрмәтли шәхс башы илә Сәхавәтә хәфиф салам вериб кечир). Сән бир буун форсуна бах... Дүз ики илдир мәнә јүз манат борчлудур.

Көзәл (рөгс еләјәнләрә ишәрә илә). Елә гәшәнк ојнајырлар ки, лап адамын сүмүјүнә дүшүр. (Бирдән өзүнү унудараг, мусигинин аләкине ујгун төрәдә јырғаланыр).

Алмурад. Көзәл, бәсдир!

Көзәл. Алмурад, сән бу шән һәјатымыздан ләззәт алмырсан?

Алмурад. Көзәл, је, ич, ләззәт ал, амма динмә!

Бу заман кејимли. Јарашыглы бир киши илә бир гадын кәлиб кечир. Киши күлүмсәјәрәк Сәхавәтә салам верир.

Көзәл (онлара бахараг). Белә көзәл кишинин арвадына бахын.

Сәхавәт. О көзәл кишинин дә ады гардашынын дәфтәриндә вар. (Чиб дәфтәрини чыхарыб огланын адыны көстәрир). Кәрај Кәрәмзалә. Сәксән манат. 1965-чи ил. Февралын 25-и.

Көзәл (дәфтәрчәјә ишәрә илә Сәхавәтә). Бунлар һамысы сәнә борчлу адамлардыр?

Сәхавәт. Бәли, дүз јетмишчә нәфәрдириләр.

Көзәл. Вај... јетмиш нәфәр...

Сәхавәт (күлүмсәјир). Бәс сән гардашыны нә һесаб еләмисән? (Буруну тез-тез чәкәрәк). Анчаг, ачлафлар вахтында кәтириб вермириләр ки...

Алмурад (бәркдән күлүр). Ај сәни, Саһи, инди ки, вахтында јајтармырлар, нијә верирсән?

Сәхавәт. Кәлиб истәјирләр, адамын үзүндән кәлимир.

Алмурад (јенә дә бәркдән күлүр). Мадам ки, верирсән, тај нијә ачлаф дејирсән.

Көзәл дә тошулур Алмурада, икисн дә угулур.

Сəхавət (бурину чəкир). Сəн дə гəрибə адaмcaн.

Кəлиб кечəнлэр Алмурадла Кəзəлин угунуб кечмэлəриниə бəхыб кўлүмсəйрлэр.

Алмурад. Дежинь бəрч вєрмэжə азарын вєр...

Сəхавət. Сиздэн нə кизлэдим, белə кəзəл кєжимли оғланларын, кишилəрин кəлиб мəйдэн утана-утана бəрч истэмэлəриндэн алдыгым лəззəти кеч пəдэн алмырам. Сəбəбинин югини баша дүшүрсунуз...

Алмурад. Баша дүшүрүк... Баша дүшүрүк.

Алмурадла Кəзəл тəкрар кўлүрлэр.

Кəзəл. Чаныначан, Сəхавət...

Бир тэдэр аралыда Хансу вə Натəван кəрүнүрлэр.

Сəхавət (Хансуја ишарə илə, Алмурада). Гоһумун кəлир!

Алмурад. Нєлэ гоһумун бəјуна гамыш өлчүм!

Хансу вə Натəван Алмурадкилə жахынлашырлар.

Хансу (сон дэрəчə шəн вə өткэм). Салам, достлар!

Сəхавət (мєрибан тəбəссүмлə). Бујурсунлар, эјлэшсинлэр.

Хансу. Мүтлөг.

Ики егул чəкэрək оилара жахынлашдырыр.

Хансу (Натəвана). Эјлэш.

Алмурад (Хансуја ејни ширин тəбəссүмлə вə гəсдэн «Сиз», — дејə мұрачыат едир). Нечəсиниз?

Хансу. Э'ла!

Кəзəл (Хансуја). Машаллаһ бəјүк вəзифəжə кечəндэн бəри даһа дə кəзəллəшмисэн!

Хансу. Бəс ешитмэмисиниз ки, аг күн адамы ағарлар... Мəсəlэн, кəрəнлэр дејирлэр ки, Алмурад дајы кечмишдə гара-арыг бир оғлан имиш... Амма иди, машаллаһ, алтмыш яшы олмасына бəхмајараг дəјəрсэн бəс пəһлəвандыр!..

Кəзəл (бəркдэн кўлэрək). Сəн аллаһ, ту... ту... дə, кишини нəзэрлəрсэн!

Алмурад (ширин тəбəссүмлə Хансуја). Комплимент үчүн мєрси.

Хансу. Келир! Бир бутулка шампански!

Келир шєлэри кəтирир. Хансу шампанскини кəтүрүб партылты илə ачыр.

Сəхавət (Хансуја), Шампанскини лап тəзə мүдир кими партылтын.

Хансу (өзүнү сындырмајараг). Бəс нечə... (Ики бакала тəkүр. Алмурадкилə). Сиз дə бујурурсунуз?

Алмурад. Биздэн өт.

Сəхавət. Јох. Өтмэјəчək. Биз достумуз Хансујун јени вəзифəжə кечмэсини бу кəзəл кечэдə тəбрик етмэлијик.

Хансу (онларын дə гəдəһлəриниə шампански тəkэрək). Демək, Алмурад дајы мəним јени вəзифəни тəбрик етмək истэмэди.

Алмурад. Алмурад дајын нəмишə сəнин хєјирхаһын олудыр.

Кəзəл. Вичдан һагты бир Хансу дејир, бєши дə ағзындан дүшүр.

Алмурад. Кəзəл, та жахшы, је.

Сəхавət (гəдəһини галдырыр). Күн о күн олсун ки, бизим эзиниз Ханс бəјүдүб лап назир елэсинлэр.

Алмурад. Амни!

Кəзəл (Хансуја). Өпүрэм сəни!!

Алмурад. Кəзəл, је...

Јенидэн башлајан курултулу рəс мусигиси онларын сəһбəтини ешидилмəз едир. Нурчаһан, Саһиб, Таһир вə Ајгыз сəһнəнин дəришлєклариндэн чыхарлар.

Ајгыз. Мəн јаман сусамышам, ата...

Таһир. Бајаг ендə дедим, чај ичмэди.

Нурчаһан. Саһиб, апар Ајгыз су ичсин.

Саһиб. (Ајгыза). Мəмнунијəтлə... Бəлкə һамымыз кедək, бир аз морожна дə јєтək.

Нурчаһан (Таһирə). Сиз истəјирсиниз?

Таһир. Хєјр.

Нурчаһан. Мəн дə истəмирəm, (Саһибə). Сиз кедин.

Таһирə Нурчаһан бир тэрəфə. Саһиблə Ајгыз дияр тэрəфə кедирлэр. Сəһнə бир ан бош галыр.

Ајгызын сəси. Ој нə сəрин судур...

Саһибин сəси. Бир стəкан дə ичин.

Ајгызын сəси. Јох, басдир, кедək.

Ғајдырлар.

Ајгыз. Белə сəрин су ичэндə дағлар јадыма дүшүр. Бир дөфə атамла Сарыбаба јајлағына кетмишдик. Гајаларын ичиндэн елə булаглар гајнајыб чыхыр, дејирсэн, бəс буздур.

Саһиб. Билирəm. Чох кəрмүшəm; бизим кəндимиз дə дағбасар јердəјди.

Ајгыз. Бəјəm сиз буралы дејилсиниз?

Саһиб. Хєјр. Мəн Алмурад дајы илə бир кəндэнəm. Ушаглыгым орда кечиб.

Ајгыз. Бəс сонра нечə олду шəһэрə кəлдиниз?

Саһиб. Атамы бура вəзифəжə тəјин слəдилэр.

Ајгыз. Атаныз нəчи иди? (Бирдэн). Ој, бəлкə јерсиз суалдыр.

Сəн аллаһ, бағышлајын!

Саһиб. Јох, јерсиз нə үчүн?.. Адамлар нəмишə бир-бирини жахындан танымаг истəјир.

Ајгыз. Елэдир. Мəн сизин һəјатыңызла чох марағланарəm.

Саһиб. Тəшəккүр едирəm. Мəним атам кечмиш Баки фəһлэсин иди. Ингилабда фəал иштирак етмишиди. Кəзүачыг, зирək бир адам иди.

Бир аз савазы да вар иди. Бүтүн буларга кəрə јени һөкүмət гурулайда ону Гарабаг маһалында мəсу'л вəзифəжə кəндəрдилэр. Бир нечə ил орда ишлəјəндэн сонра исə Москваја кедиб дағ мұһəндислији институтуна кирди. Ораны битириб јени вəзифə илə Бакија гајытды.

Ајгыз. Сонра?

Саһиб. Сонра дə һəбсə алынды.

Ајгыз. Нə үчүн?

Саһиб. Билмирəm.

Ғыса пауза. Ғардаса бу кəзəл баһар кечəsi илə сəслəнөн бир вальс чалыныр.

Ајгыз (аста сəслə). О күнү дејирдиниз ки, Алмурад дајын, атамын сизин һəјатыңызда хидмəтлэри олуд.

Саһиб. Бəли, олуд. (Ғыса пауза). Мəним атам нə исə сижаси мəсəlэдə күнаһландырылмышды. Бунун үчүн дə, о заманки гаһуларга əсəсəн, мəни мəктəбдэн чыхардылар. Анам дə тезликлə вəфат слəди. Ев-

ешијимиз дагылды; мөн так галдым. Нәмин вахтларда да онлар мәнним көмәјимә чатдылар.

Ајгыз (тамам гејри-ади). Нә чүр?

Гыса пауза.

Саһиб. Мәселән исти бир јәј күнү дәннз портунда чохла јүк дашыјыб бәк јорулдуғумдан нәмин бу дағлыг парка галхыб о јасәмән коллары арасындакы скамјанын үстүндә, пенчәјими башымын алтына гојуб узанмышдым.

Ишыг азалыр. Күчләнәндә јасәмән-колларынын арасындакы скамјада узанмыш Саһибә, биринчи әлиндә араг бутулкасы олан ики нәфәр сәрхош көң јакылашыр.

І сәрхош (Саһибә). Еј, нијә мејмун кими бүзүшүб јатмысан, галх араг ич.

Саһиб. Сағ олун, ичмирәм.

І сәрхош (кобуд һәрәкәтлә ону чәкиб, галдырарат). Дур ајаға, митилин бири.

І сәрхош (араг бутулкасыны Саһибин ағына дирәјәрәк). Ич.

Саһиб. Јорғунам... Нәвәсим јохдур.

І сәрхош (гәһгәһә илә күләрәк). Ахмаг... Бәс ешитмәмисән ки, јорулдун араг ич, кефин олмады араг ич!

І сәрхош. Инди ки, ичмирән, ојна!

Ағызларында гәрибә бир һава чалыб, әл вурурлар.

І сәрхош. Ојна!

Саһиб. Јорғунам, гардашлар, бачармырам.

І сәрхош (ону вурур). Ахмаг бизим чалдығымыз һаваја ојнамамаг олмаз!

Далбадал ону вурурлар. Бирдән Саһиб биринчи сәрхошун әлиндәки араг бутулкасыны гапыб икинчинин башына вурур. Икинчи јыхылыр. Бу заман исләг сәси ешидилир. Саһиб пенчәјини гапыб тачанда чибиндән паспорту дүшүб галыр. Биринчи көч паспорту көтүрүб ачыр.

І сәрхош (Саһибин ардынча). Паспортуң бурдадыр. Милсин әлиндән гуртармајачаган.

Ишыг азалыр. Күчләнәндә Саһибә бөјүк бир кабинетә Алмурадын гаршысында дајанмыш көрүрүк.

Саһиб. Анам дејрди ки, сиз мәнним атамла бир кәнддәсиниз... Мәнә көмәк еләјин, һеч көсим јохдур. Мәни һәбсә алмаг истәјирләр.

Алмурад (телефон дәстәјини көтүрүр). Алло! Бешинчи рајон милис идарәсини вер. Салам, кәрәк ки, сизин ишчиләр Саһиб адлы бир оғланы ахтарыр. Аһа... О, бу саат мәнним јанымдадыр. Әһвалаты да олдуғу кими данышды. Мән бунун һеч бир тәҗсири олмадығына инанырам. Чәчә? Вурдуғу адамын вәзијәти ағардыр. Бәс сизчә бу нејләјәјди? Көзләјәјди өзүнү вуруб өлдүрәјдиләр? Нејлә хулиганын башыны да әзәрләр, чаныны да аларлар. Сиз дәләдузларын јакхасындан јапышын. Дүз адамларын јох! Оғланы бу саат көндәрирам ора. Хаһиш едирәм паспортуңу гәјтарасыңыз өзүнә! Ајдындырмы? (Дәстәји асыр. Саһибә). Келәрсән начальникин јанына!

Саһиб. Чох сағ олун. (Чыхмаг истәјир).

Алмурад. Дајан, нә иш көрүрсән?

Саһиб. Орда-бурда ишләјирәм.

Алмурад. Нечә орда-бурда?

Саһиб. Вағзалда, дәннз портунда јүклән-заддан дашыјырам.

Алмурад. Бәс охумурсан?

Саһиб. Хејр.

Алмурад. Инди нечә, охумаг истәјирсән?

Саһиб. Истәјирәм... Нә үчүн истәмирәм... Аичаг...

Алмурад. Јахшы. Кет, рәис сәни көзләјир. Соңра јенә јапымын көләрсән. (Чибиндән пул чыхарыб она верир). Вуну да көтүр!

Саһиб. Јох, лазым дејил.

Алмурад (әмрлә). Көтүр!

Саһиб истәр-истәмәз пулу көтүрүр.

Алмурад (мүлајим). Мән сәнин атаны таныјырдым...

Саһиб (аста сәслә). Сағ олун.

Саһиб чыхыр. Ишыг азалыр. Күчләнәндә биз Саһибә кағызлара гол чәкән Таһирин гаршысында дајанмыш көрүрүк. Пауза.

Таһир (нәһәјәт башыны галдырарат). Сән Алмурадын нәјисән?

Саһиб. Атамла бир кәндлидирләр.

Таһир. Атан дурурму?

Саһиб. Билмирәм.

Таһир. Ады, фамили нәјди?

Саһиб (тутгун). Аслан Гурбанзадә.

Пауза. Таһир узаг фикрә кедир.

Таһир (телефон дәстәјини көтүрүб, зәнк едир). Ректору истәјирәм. Салам. Сизин јаныңызга бир оғлан кәләчәк. Хаһиш едирәм онун институтта дахил олмасына көмәк едәсиниз, тәрчүмеји-һалы бир гәдәр гејри-ди олдуғу үчүн зәнк едирәм. Бәли, һәләлик. (Дәстәји асыр, Саһибә). Кәдин ректорун јанына. Соңра бир чәтинлијиниз оларса мәнә мүрациәт еләјерсиниз.

Саһиб. Чох сағ олун. (Чыхыр).

Таһир онун ардынча бахыр вә бахдыгча сәһнә гаранлыглашыр. Ишыглананда Саһиблә Ајгызы ејни јердә дајанмыш көрүрүк.

Саһиб. Беләликлә, мән институтта гәбул олундум. Таһир мүәллим мәнним үчүн назирликдә балача бир иш дә дүзәлтди. Мән күндүзләр ишләјир, кечәләр исә охујурдум. (Ачы тәбәссүмлә). Нечә дејәрләр, мән јаваш-јаваш һәјатын дибиндән галхмаға башлајырдым.

Ајгыз. Атамын бир заман сизин үчүн јахшы бир иш көрмүш олмасы мәнни о гәдәр фәрәһләндирир ки...

Пианинода чалынан бир мусиги ешидилир.

Ајгыз (һәјәчанла). Стравински.

Саһиб. Бу, Нурчаһан ханымын мүасир әсәрләр ичиндә он чох кәвдији балетдир.

Ајгыз. Билирәм. (Хәјала далараг). Нурчаһан ханымын рәгсләринә тамаша еләјәндә мәнә елә кәлир ки, бирдән-бирә тамам башга бир әләмә учурам... Елә бил ки, мән өз-өзүмә ифадә еләјә билмәдијим һансы фәвгәләдә бир дүјгуну исә онун е'чазкар һәрәкәтләрнә ајдынлашдыр. Јени бир көзәлликлә тамамлајыр! Елә бил ки, о, учан улдуз кими өз ардынча нәһәјәтсиз бир ишыг золағы гојуб кедир...

Саһиб. Чох тәссүф ки, јердәки улдузларын өмрү көјдәки улдузларын өмрү гәдәр узун олмур. О, бир вахт дејирди ки, гырк јашы тамар олан кими сәһнәни тәрк едәчәкдир. Оун гырка чатмасына исә лап галыб.

Ајгыз. Нурчаһан ханымсыз балет?!
Пауза. Стравинскинин «Мүгәддәс баһар» балетиндән чалынан мусиги давам едир.

Саһиб. Нурчаһан ханым өз кәңчлијини сиздә көрүр.

Ајгыз. Сиз елә куман едирсиниз?

Саһиб. О өзү буну дәфәләрлә мәнә демишдир.

Ајгыз (һәјәчанла). Аһ... Доғруданмы. (Гыса пауза. «Мүгәддәс баһар» балети). Мән, он үч, он дөрд јашларымдан башлајараг даһ сәһнә вә Нурчаһан ханым һаггында дүшүнмүшәм. Онлар мәнним јухусу кечәләримин хошбәхт хәјаллары олублар.

Саһиб. Сәһнәјә кедин, Ајгыз! Сизин кими кәңч, парлаг истәдағлар бу саат театрымыза һава, су кими лазымдыр.

Ајгыз (һәјәчанла). Доғруданмы сиз мәнним һәгиги артист ола биләчәјимә әминсиниз?

Саһиб. Тамамилә.

Ајгыз. Аһ... Сәһнә мәнним үчүн бир мә'бәдкәһ, бир сәадәт оларды. Мән истәрдим ки, инсанлар мәнним рәгсләримдә бизим дағлары, мешиләри, булағлары, занбаг кими көмкөј сәмань һисс еләсинләр. (Гыса пауза). Анчаг билмирәм атам бу мәсәләјә нечә бахар.

Таһир вә Нурчаһан ханым гајыдырлар. Нурчаһан ханымын әлиндә бөјүк бир букет вар.

Нурчаһан (Ајгыз). Бу букети мәнә бир дәстә кәңч вериб. Мән дә сәнә бағышлајырам.

Ајгыз (букети алараг). Тәшәккүр едирәм!..

Хансу илә Натәван јандан кечәркән ајаг сахлајырлар.

Натәван. Ајгыз, кедирик маска алмаға. Сәһнин үчүн дә көтүрә мин?

Ајгыз (севич вә тәрәддүд ичиндә). Мәнним үчүн...

Таһир (чидди вә аһәстә сәслә гызына). Биз ево кедәчәјик.

Ајгыз (мә'јус сәслә). Сағ олун! Мән маскарада галмырам.

Натәван. Ој, нә үчүн галмырсан? Билирсэн нечә күлмәли ишләри олачаг.

Нурчаһан (Таһирә). Нијә гојмурсан Ајгыз маскарада иштирак еләсин?

Ајгыз (гәсдән). Мән өзүм галмаг истәмирәм. (Хансукилә). Саһиб кедин.

Ишыг јалныз Хансукили ишыгландырыр.

Натәван. Јенә нә олду?

Хансу. Ајгызын бу педант атасыны көрмүрсән?!

Натәван. Јазыг Таһир әми сәнә нә пислик еләјиб?

Хансу (гәзәблә). Нә пислик еләјиб! О бизи тәһгир еләјир! Бизләјәгәтсиз адамлар һесаб еләдији үчүн гызынын бизлә отуруб-дурмасына ичәзә вермир. Инди ајдындырмы?

Натәван. Фу... јохса ки, өзү идеалныдыр... Гуру... чансыхычмы. Елә бил һаваны да норма илә удур.

Хансу (гәзәблә). Индијә гәдәр мәнән налајиг бир һәрәкәт көрмүсән?

Натәван. Јох.

Хансу. Сәнә тәрбијәдән кәнар бир сөз демишәм?

Натәван. А... Агзын нәдир.

Хансу (гышгырыр). Чәваб вер!.. Демишәм?

Натәван. Јох!

Хансу. Сән пис бир иш көрмүсән?

Натәван. А... Хан, дејәсэн чашмышсан?

Хансу (гышгырыр). Чәваб вер, пис бир иш көрмүсән?

Натәван. Јох!

Хансу (әли илә Таһиркил олан тәрәфә ишәрә илә). Бәс бу әхлар мүддәрисини биздән нә истәјир? (Гәзәблә). Бүтүн тәгсир Ајгыздадыр.

Натәван. А... јазыг Ајгыз нејләсин...

Хансу. Сән дә һәр кәс олду бир јазыг сөзүнү јапышдырсан әлинына. Нејләсин?! Бәјәм Ајгыз көрмүр ки, атасы ону гуру шәклә дөндәриб — дәмир чәрчивәјә салыр?!

Натәван. Атасыдыр.

Хансу (бирдән санки тагәтдән дүшәрәк зәиф сәслә). Атасы... көзәл һиссләрин... көзәл арзуларын... көзәл-нәчиб фикирләрин јолу нә үчүн бу гәдәр чәтиндир... Нә вахтачан бизим одумуз анчаг өзүмүз јаңдырачаг?!

Натәван (меһрибан). Кедәк, Хан, сонра маскасыз галарыг...

Хансу (ејин дүшкүн сәслә). Мән кетмирәм, сән кет.

Чеврилиб кетмәк истәјир.

Натәван. Мән дә сәнсиз кетмирәм.

Бирликдә узаглашырлар. Нурчаһан ханымла Саһибин үзәринә дүшән ишыг күчләнир. Онларын нәзәрләрә дөнизә диклимишдир. Дөнизин үзәринә чәкән Јарымгаранлыг, тез-тез јаныб-сөнәп фишәкләрин вә саһил чырағларынын әлван зиясы илә ишыгланыр.

Нурчаһан. Бир замаң бу көзәллији гојуб кедәчәјини дүшүндүкчә елә бил ки, ајағларыјын алтында дибсиз бир бошлуг ачылыр. (Бирдән кәскин һәрәкәтлә үзүнү чевириб Саһибә бахыр). Сән нијә бирдән-бирә белә гәмкин олдуң?

Саһиб. Ушаглыгдан һәмишә ахшамчағы үрәјим тутгун олур.

Нурчаһан (өз-өзү илә данышыр кими). Нечә олуб ки, мән бу-бу индијә гәдәр һисс етмәмишәм... Јох... Сән һеч бир замаң мәнни көрәндә бирдән-бирә бу гәдәр гәмкин олмамсың...

Саһиб (онун әлиндән тутараг). Нә үчүн белә бош шеј һаггында дүшүнүрсән...

Нурчаһан (әлини онун әлиндән чәкәрәк). Јох... Саһиб бу бош шеј дејил.

Саһиб (һөвсәләсиз). Ахы нә һисс едирсэн?

Нурчаһан (күлүмсәјир). О... Јупитер, сән әсәбиләширсән.

Саһиб. Гәтијән. Өзүн билирсэн ки, сән мәнним үрәјимә он күллә вурсан, јенә дә уф демәрәм.

Нурчаһан. Билирәм... Сәһнин аличәнаблыгына, мәрдлијинә һеч бир замаң мәнним шүбһәм олмамышдыр. Лакин ону да билирәм ки, сән әввәлки Саһиб дејилсэн!

Саһиб (сон дәрәчә мүләјим). Валлаһ, сәһв едирсэн. Бәлкә дә сәнә елә кәлир.

Нурчаһан. Әкәр сәндә һеч бир дәјишаклик јохдурса, нә үчүн мәнә елә кәлмәлидир? (Гәзәблә). Јохса демәк истәјирсэн ки, јашым артыдагча мән горхмаға башлајырам. Әввәлләр сән көлкә кими бир адым мәнән араланмаздын. Амма инди кәңч бир гызын бир стәкән су ичмәк

истәмәси сәнин мәнән дәрһал узаглашмағын үчүн кифәјәтдир. Сәнин гәһгәһәләрини ешидирдим...

Саһиб (сәкит). Мән белә сөzlәри сәнин шә'нинә јарашдырма-рам.

Нурчаһан (бирдән кәскин бир һәрәкәтлә онун әлини тутуб үзүнә јапышдыраг). Мән јарамаз-налагин сөzlәр данышдығымы билдрәм. (Пауза). Мән дәниздә батан о күнәш ки ми гүрүб етмәк истәмирәм. О, сәһар јенә дә гајыдачагдыр. Мәл... Мәним кәңчилијим, рәгсләрим исә бир дә һеч заман гајытмаја чагдыр. Бир заманлар тамашачыларын сусмаг билмәјән алгыш сәсләри мәни ганадландырыб көјүн једдинчи гатына галдырыды... Мәнә елә кәлирди ки, әфсанәләрдә дејилән мөләкләр һа-гигәтдә вар олсајдылар, мәним сәадәтмә гибтә едәрдиләр. Лакин инди... Инди курлајан алгыш сәдалары мәни дөһшәтә салыр. Санки он догтуз— ијирми јашларымда мәни хошбәхт еләјән бу севинч, бу һейрәт нидалары инди мәни әбәди бир һечлијә, бир гаранлыға јола салырлар. Анд ич ки, мәнә әвәлки мәнәббәттиңлә севирсән!

Саһиб. Ахы мән нәләмишәм ки, сән белә шүбһәләнмисән?

Нурчаһан. Билмирәм. Мәнә елә кәлир ки, инди сән мәнә садә-чә оларга анчаг һөрмәт едирсән.

Саһиб. Јүз мәним кимисинин мәнәббәти сәнин сәнәтинин бир зәр-рәси дејил.

Нурчаһан (гышгырыр). Мән сәнәтдән данышмырам. (Пауза. Бирдән-бирә тагәтсиз, јаваш бир сәслә). Мән өз мәнәббәтинин јалгыз-лығындан, үмидсизлијиндән дөһшәтә кәлән бир гадын һаггында даны-шырам. (Гирсләнир). Сән исә, һәр дөфә бу барәдә сөнбәт дүшәндә өз әсил дүғуларыны кизләтмәк үчүн онун сәнәтини тәрифләмәјә башла-јырсан. Куја сән билмирсән ки, илләр кечдикчә һәр шәј ки ми бу сәнәт дә она «Әлвида» дејир.

Саһиб (олдугча пәришан). Неч билмирәм бу лә'нәтә кәлмиш шүб-һәләр сәнин үрәјинә һардан јол тапды...

Нурчаһан (она дәрин бир диггәтлә бахараг бирдән бојунуну гу-чаглајыб еһтирасла өнүр). Мәним әзизим. Мәним Саһибим. Сән бу сөз-ләри о гәдәр үрәкдән, о гәдәр мәјус сөјләдин ки... Мәни багышла. (Сәа-дәт ичиндә). Ахы мән бу мәрданә бахышларә нечә инанмаја биләрәм... Биз икнимиз дә хошбәхтик. Елә дејилми... Јох... Сән динмә... Сән сус... Сә-нин көзләрин һәр шәји мәнә елә ајды, елә сәми ми сөјләјир ки... Неч бир мәл'ун шүбһә онларын гаршысында дајана билмәз. Биз икнимиз дә хош-бәхтик... Биз Көј көлә кедәчәјик. Сәрин јаз ашамларында гајыда кәзә-чәјик. Мән сәнин үчүн илк кәңчилик һәгмәләриндән охујачағам. Ахы сән онлары чох севирсән... (Бирдән сарсылараг). О... нә үчүн сән мәнз онла-ры чох севирсән! (Кинли). Јохса... јохса... Јохса бу тәмиз мәләк бахыш-ларынын архасында рәзил бир икиүзлүк кизләнишидир?!

Саһиб. Нурчаһан, мәкәр мән ич тәггир етмәк сәнин хошуна кәлир?

Нурчаһан (она диггәтлә бахараг). Догруданмы сән өзүнү тәг-гир олунмуш һисс едирсән?!

Саһиб (кәскин). Ахы сән билирсән ки, мән һәр шәјә дөзәрәм, јалныз тәһгирә јох!

Нурчаһан. Билрәм... Билрәм ки, сән әсил кишисән! Тәле һә-гиги әрләрә мәхсус бүтүн мәрд сифәтләри сәнә бәхш етмишидир. Она көрә дә мән сәнин әсиринәм.

Саһиб. Елә дәмә, Нурчаһан. Сән мәним һәјатымын ишығысан. Фәхрисән. Севинчсән!

Нурчаһан. О... һәтта севинчи!

Саһиб. Мәкәр сән буну һисс етмирсән?

Нурчаһан. Әлбәттә, һисс едирәм. (Ону өпүр). Әкәр мән буну һисс етмәсәјдим нечә јашаја билдрдим.

Саһиб. Сән јалныз бир адам үчүн јашамырсан, Нурчаһан... Јох-са бу күнәши мәнбәсә салмаг ки ми ағыласығмаз бир иш оларды...

Нурчаһан (әсәби гәһгәһә илә күлүр). Көрүрсәми, сәнин һәр чүмләндә хорузун гујругу көрүнүр. Мадам ки, мән бүтүн бир халга ла-ным, демәк сән сиз дә кечинә биләрәм, еләми? Сән мәнә тәсәлли ве-рирсән...

Саһиб (Нурчаһанын көзләмәдији гәзәбли бир гәтијәтлә). Јох, тәле бизим севкимиз арасында елә бир мөвазинәт јаратмышдыр ки, о по-зуларса биз јашаја билмәрик.

Нурчаһан. Неч биримиз?

Саһиб. Неч биримиз!

Пауза.

Нурчаһан (јалныз инди өзүнә кәләрәк дәриндән нәфәс алыр. Үрәк кечмәдән ајылан адамлар ки ми, һалсыз көрүнүр). Кәдәк, Саһиб. Мән өзүмү јаман јорғун һисс едирәм.

Саһибин голуна кирир вә онлар јаваш-јаваш узаглашырлар. Сәмадә јанмыш алван фишәнкләр сөнүр... Сәһнә гаранлыглашыр. Ишыг күчләндә Саһибин ка-бинети көрүнүр. Натәванын отурдугу көзләмә отагыла Саһибин отагы арасында аракәсмә вар.

Натәван (телефона). Сәдр мәшгулдур. Ијирми беш ләгигәдән сонра зәнк еләјин...

Дәстәји гојур. Бир тип тәләсик дахил олуб бирбаш Саһибин отагына тәрәф јөнәлир.

Натәван (типә). Дајаншы, һара! (Тип чаваб вермир. Натәван онун габагыны кәсир). Нә истәјирсиниз?

Тип (әсәби). Долма!..

Натәван. Долманы арвадыныза сифарш еләјин! Сәдр исә инди тәбул еләјә билмәз. Мәшгулдур.

Тип. Сизинлә данышан ушаг-мушаг дејил. Бөјүк бир тикинтинин рәнсидир.

Натәван. Тәфавүтү јохдур. Сәдр дүз үч тамамда гәбула башла-јачаг, нөвбәјә јазылын.

Тип. Мән, нөвбә?

Натәван. Бәли. Сиз нөвбә!

Тип (тәһдидлә). Јахшы, јазын.

Натәван (јазыр). Фамилијаныз?

Тип. Чейранзадә.

Натәван. Нә?

Тип. Чейранзадә.

Натәван шагтылдајыб әли илә ағзыны тутур.

Чейранзадә (гәрибә бир әда илә Натәвана). Иә, нә вар, чу-виха?

Натәван. Ағзынызын сөзүңү билин. Мән чухиха дејиләм. Мән сәдрин кәтибәсијәм.

Чейранзадә. Бај горхдум... (Чох күлмәли, комик бир тәрзәдә јү-рүрәк отагдан чыхыр).

Хансу дахил олур. Саһибин кабинетинә кирмәк истәјир.

Натәван. Бу саат Ај зәнк еләмишид.

Хансу (ајаг сахлајараг). Нә дејирди?

Нәјас Әфәндијев ● МӘНИМ КҮНАҒЫМ

Натəван. Дејрид операдан кəлирəm.
Хансу. Операдан?
Натəван. «Гу кəлүндə» баш ролу ојнамага дəвəт едирлэр.
Хансу. Нə чаваб верид?
Натəван. Əу разылр. Анчаг дејир кэрək атамдан ичазə алым.
Хансу. Иш ки, галды атасына, онда неч.
Натəван. Еһ... мəним нејлə талантым олсајды, неч кəсин сөзүнə
бахмаздым. Бирбаш сəннəр, вəссалам.
Хансу. Сəнин нејлə талантын олсајды белə дејə билмэздим.
Натəван. Нə үчүн?
Хансу. Чүнки һəгиги талант үчүн һəјат бир стəкан су дејил.
Натəван. Баша дүшүрүм, Хан, нə демək истəјирсən?
Хансу. Ону демək истəјирəm ки, «дүһа» илə «мəниə» һəмишə эки
догулурлар вə бу мəннə һэр аддымда иблис кими бир донə кирэрək дүһа-
нын габагыны кəсмəјə чан атыр. Исте'дасыз демагог исə һэр јыртыр
дешијə кирмəји, һарда ашды орда баш олмагы, һэр судан гуру чыхма-
гы асанлыгы бачарыр.
Натəван (ичник). Демək талантсыз адамларын һамысы не-
дир?

Хансу. Ах, мəним севимли, садəдил шананипийим!
Натəван. Хан, јенə шананипик?
Хансу. Ахы мəни нə вахт баша дүшөчкəсən?! Һəгиги исте'дад де-
дикдə мəн јалыыз Шекспир вə ја македонјалы Искəндери нөзөрдə тут-
мурам. Мəним үчүн исте'дад һэр шејдөн эввəl инсанлыг лəјагəтидир.
Вəтəндашлыг борчуну дүзкүн дэрк етмəкдир. Һəјатын эсил мəһасыны
дуймагыр. Пахыллар, демагоглар она кэрə писдирлэр ки, онлар бүтүн
булардан мəһрумдурлар. Онлар јыртычы инстинктлэрлə јашајырлар.
Она кэрə дə инсанлыг үчүн тəһүкəлидирлэр.
Натəван. Хан, мəн неч бир пис иш тутмамышам. Өзүмү неч ил-
дə кунанкар һесап етмирəm. Анчаг һэр дəфə сənə гулаг асанда өзүм-
өзүм биртəһер көрүнүрəm. Елə бил ки, нэдə исə тəгсиркарам.
Хансу (мүлəјим). Сən неч нэдə тəгсиркар дејилсən. Эсил мүгəс-
сирлэр, өз тəгсирлэрини сəнин кими асанлыгла етираф етмирлэр. Онлар
адамын үзүнə елə күлүмсəјирлэр ки, елə бил кəјдөн индичə еммиш мə-
лəкдирлэр. Сəдр бурдадыр?

Натəван башы илə тəсдиг едир. Хансу ичəri кирир. Сəнибин кабинети.

Хансу. Ијirmi беш пəфэр фəһлə айлəсини бу квартал мənзилə
мүтлэг тəмин етмəлијик. Һамысыны бир-бир өзүм јохламышам.
Саһиб (блакнота гејд едир). Сопра?
Хансу. Семент заводунун фəһлэлəri үчүн тиклэн еви алты ај
көчкидирдијинə кэрə тикити рəиси Чејранзадəјə ахырынчы хəбərлар
ылгыла шидəтлти тəһмэт вермишəm.
Саһиб (языр). Сопра?
Хансу. Сопра да... Рəис Мурадзадəни вəзифəсиндэн көтүрмək лə-
зым кəлир.
Саһиб (гəлəми јерə гојараг марагла). Пис ишлəјир?
Хансу. Јох, пис ишлəмир. Анчаг адамларын талəјини она тап-
шырмаг олмаз.
Саһиб. Мəsəlэн, Мурадзадə нејлəјиб?
Хансу. Мəsəlэн, алты ајын ичиндə үч директор дəјишиб.
Саһиб. Нијə?
Хансу. Иш дə бу «нијэдəдир». Бирини она кэрə чыхардыб ки, бу
нун көндəрдији адамы бəјəниб, ишə гəбул елəмəјиб.
Саһиб. Сопра?

Хансу. Бирини дə она кэрə чыхарыб ки, сөзүн дүзүнү үзүнə де-
јиб. Бир сөз деспотлуг иддиасы. (Пауза). Дејирлэр, эвваллэр белə де-
јилмиш. Ади мүнəндис ишлəјиндə мəһрибан, тəвəзəкар бир оғланмыш.
Һəтта мəн буну она хатырлатдым да.

Саһиб. Нə чаваб верди?
Хансу. Дејир рəис, рəис олмалыдыр. Мəн дə «доғрудур, — де-
дим, — рəис, рəис олмалыдыр, ага јох!».

Саһиб. Мурадзадəни мəн дə таныјурам. Политехник институтун-
да бир оқумшуг. Јахшы оғланлардан бири иди.

Хансу. Мадам ки, сырани ишчиликдə эсил адам олур, јенə дə
мүнəндислијинə гəјитсы.

Саһиб. Бəs истеһсалата ким башчылыг елəсин?

Хансу. Белə «ағаларын» башчылыгы адамларын эл-голуну бо-
шалтмагдан башга неч нөјə дəјмэз.

Саһиб. Сən елə куман едирсən ки, бир Мурадзадəни рəисликдөн
көтүрмəклə ишлэр дүзөлчөк? Эввəллэр, мəн дə сəнин кими дүшүнүр-
дүм. Мəн дə педантлары, ағалыг иддиасында олан карјеристлери бичиб
тəкмək арзусу илə одланырдым... Амма сонра анладым ки, бүтүн булар
неч дə биз дүшүндүјүмүз кими садə дејил. Биз һэр аддымда бир Мурад-
задə итирсək бу һэр шејдөн эввəl халгын өзүнə зэрбə олар. Дајан, гулаг
ас. Биз, хəстəлији доғуран сəбəблери тапыб мəһв етмəлијик. Профилак-
тика илə оқумшуг олмалыјыг. Адамлар анадан пис доғулмурлар.

Онларын үзэринə дүшөн ишыг азалыр, Натəванын үзэринə дүшөн ишыг
күчлөнир. Алмурад кəлир.

Алмурад (зарафатјана). Мəһтəрəm сəдр бурдадыр?

Натəван. Мəшгулдурлар, Алмурад дајы, бир аз эјлəшин.

Алмурад. Итил о јана. (Сəнибин отагына кирир. Сəнибкилин
үзэринə дүшөн ишыг күчлөнир). Саламлар.

Саһиб. Элејкəссалам.

Алмурад (Хансуја ишарə илə). Бу тəзə мұавинин ишлэри нечə
кедир?

Хансу. Ракет кими.

Алмурад (ејни истеһзалы зарафатла). Ишлэри сары јағ кими
кетдијини ешитмишдим, анчаг ракет кими кетдијини ешитмəмишдим.

Хансу. Ешитмəмишсиниз, ешидин. Бəs атом эсринлə јашамы-
рыг...

Алмурад (ичнијир). Сən билэрсən.

Хансу (Сəнибə). Мəн кетдим.

Чыхыр.

Алмурад (Хансу кетдији тэрəфə ишарə илə Сəнибə). Бу һалə
бурдадыр?

Саһиб. Бəли.

Алмурад. Чыхарылмаг мəsələсини галдырмырсən? Ешитдијима
кэрə јухарылар да һалə тəсдиг елəмəјиб.

Саһиб. Тəсдиг елијчөклэр. Хансу кими ишчилэр бизə чох лəзым-
дыр.

Алмурад. Изаһатыныз үчүн мерси. (Гыса пауза). Бəs дүнөн
көзэд ханымла данышдыгыныз сөнбөт нə олду?

Саһиб. Јадымдан чыхмајыб. Мұнасиб бир вəзифə олан кими сизə
дејачөјөм.

Алмурад. Мұнасиб иш дүшүмшүдү, нијə демəдин?

Саһиб (ачыгыны боғараг). Алмурад дајы, мəн, о вəзифəјə Хан-
сују мəsələһат билдим.

Алмурад (бөрк ичијир). Чоҳ сағ ол!

Ғалхыб дуэ чыхыр. Сәһиб дәриндән нәфәс алараг онун ардынча бахыр. Сонра кағызларла мөшгул олур. Чејранзадә кәлир.

Чејранзадә. Салам.

Сәһиб (башыны ғалдырмадан). Салам.

Чејранзадә (пәрт оларат). Јолдаш сәдр, мәнәм, Чејранзадә!

Сәһиб (башыны ғалдырмадан). Көрүрәм. (Чејранзадә дәриндән аһ чәкир. Башыны ғалдырарат) Нә олуб?

Чејранзадә (ғалстукуну дүзәлдөрәк нитгә башлајыр). Халгын намуслу, вичданлы оғуллары дура-дура кәтириб бөјүк вәзифәләрә. (Бәденини һәрәкәти илә төғлид еди.) Твист ојнајанлары ғорујурсунуз... Онлар да башларындан јекә ғәләтләр еләјирләр.

Сәһиб (сәкит). Конкрет данышын!

Чејранзадә. Сорушурам, Хансу кимдир?! (Синәсинә вурур). Биз дөшүмүзү ғабаға вериб мүбаризә апаранда о һардајды?

Сәһиб (сәкит). Сиз кимләрлә мүбаризә апарырдыныз?

Чејранзадә. Кимләрлә... халгын дүшмәнләри илә!

Сәһиб. Сиз, шәхсән сиз, Чејранзадә, халгын достусунуз?

Чејранзадә. Мән чанымы халг јолунда ғојмушам?!

Сәһиб. Бәс халгын көрпә ушағлары јаш зирзәмиләрдә һавасылығдан боғулдуғлары һалда тикинтини нијә ајларла кечикдирисиниз?

Чејранзадә. Материалы вахтында версинләр, мән дә вахтында гуртарым.

Сәһиб. Бәс кечән ил дөрд јүз алтынчы кварталы нә үчүн доғуу ај кечикдирмисиниз? Ондан ғабағкы бинаны нијә бир ил сәккиз ај кечикдирмисиниз? Әкәр сизә материалы вахтында вермирдиләрсә нә үчүн сусурдуруз? Чүнки бүтүн бунларын мүғабилнә сизә күлдән агыр сөз дејәш олмайыб. Она көрә ки, рәисиниз үчүн Мәрләкәнда дөвләт һесабына икимәртәбәлә јајлаг бинасы тикдирмисиниз.

Чејранзадә (көкәләјир). Мә... мә... мән бура кәлмәмишәм ки, сиз көһнә палан ичи төкәсиниз... Би... би... бизи дә таныјырлар.

Сәһиб (әлини стола чырларат). Сиз халг адындан данышан сәботажлар, јалтағлар, әли әјриләрсиниз! Бир-биринизин ардынча кизләһән сиз гулдурлар бу јазыг чамаатын ғаины сорурсунуз.

Чејранзадә далы-далы чәкиләрәк чыхмағ истәркөн һирсли көлән Көзәл тоғушур.

Көзәл. Јаваш, мәни әздин. Јенә нијә үркмүсән, ај Чејран...!

Чејранзадә. Чејран јазыг үркмәсин нејләсин, бунларла ишләмәк олар?! Чыхыр. Көзәл дәһшәтли һалда кабинетә дахил олур.

Көзәл. Бура бах, көрүм...

Сәһиб. Салам, Көзәл ханым.

Көзәл. Саламыны ғатла ғој чибинә. Алмурад сәни тијан алтында чыхаранда, күллә ғабағындан гуртарыб института ғојанда, адам еләјидә јажшы иди, инди пис? Јохса атана борчлу иди?

Сәһиб. Гулаг асын...

Көзәл. Неч нәјә гулаг асмырам. Әкәр сәни һөкүмәт јанында да бүтүн бу шәһәрдә дә биабыр еләмәсәм, дәләмин тизы дејиләм! Алмурад дин атасы өмрү боју она-буна муздур олуб, сәнин атав кими күлләләһә мәјиб... Сән чибиндә бычаг кәздириб хулиганлығ еләјидә, адамларын башыны арағ шүшәси илә әзәндә Алмурад дөвләтә гуллуғ еләјирди; ачарам сандығы, төкөрәм памбығы... јажшы фикирләш!..

Көзәл чыхыр.

Натәван. Биби, нә олуб?
Көзәл. Чанына дөрд олуб.

Кедир. Ајгыз көлир. Натәван илә көрүшүр.

Ајгыз. Сәһиб мүәллим бурдадыр?

Натәван. Бурдадыр, кет!

Ајгыз. Салам.

Сәһиб. Салам, бујурун, әјләшин.

Ајгыз. Дејәсән, ғаинызы ғарадыр, нә олуб?

Сәһиб. Неч нә. Сизи тәбрик едирәм. Операнын директору мәнә зәнк еләмишди, дејир разылығ вермисиниз.

Ајгыз. Анчағ горхурам атам разы олмасын. Кәлдим ки, бәлкә онунла сиз данышасыныз?..

Сәһиб (тәрәддуд ичиндә). Әкәр буна еһтијач варса...

Ајгыз. Атам ичәзә вермәсә, мән сәһнәјә чыха биләрәм.

Сәһиб. Гәрибәди. Әкәр атаныз сизи кәләчкәдә сәһнәјә бурачмајачағдыса көрәсән нә үчүн хореографија мәктәбинә ғојурду?

Ајгыз. Мәни хореографија мәктәбинә атам ғојмушду. О да Нурчаһан ханымын пәрәстишкарларындадыр. Инчәсәһнәти севи.

Сәһиб. Мән Таһир мүәллимлә данышарам. Әлбәттә, аталара еһтијарам бизим борчумузду. (Зарафатјана). Лакин аталар да бир аз инсаф еләмәдидирләр. Бизи дүзәлмәз ишә бујуруб адымызы јарытмаз ғојмамалыдырлар. Елә дејилми?

Ајгыз. Еләди, анчағ сиз атамы разы салмаға чалышын. Мән сәһнәјә кетмәк истәјирәм.

Сәһиб. Мән буна чалышачам.

Натәванын сәси. Сәдрин јанында адам вар. Зәһмәт олмаса бир аз әјләшин.

Сәхавәтин сәси (зарафатјана). Сәхавәт әмин ғапыда көзләмәјә адәт еләмәмишдир.

Сәхавәт дахил олур.

Сәхавәт. Саламлар.

Сәһиб. Хош кәлмисиниз.

Сәхавәт отурур. Ајгыз ғалхыр.

Ајгыз (фикирли). Мән кетдим. Сонра сизә зәнк едәрәм.

Сәһиб. Јажшы, көзләјәчәјәм.

Ајгыз. Сағ олун.

Сәһиб. Сағ олун.

Ајгыз чыхыр.

Сәхавәт (күлүмсәјәрәк). Гијамәт ғыздыр...

Сәһиб. Чоҳ нәчиб ғыздыр.

Сәхавәт. Хансујун мәсәләси нә олду? Һәлә ишләјир?

Сәһиб. Бәли, ишләјир.

Сәхавәт. Бу тезликдә чыхармағ фикрин јохду?

Сәһиб (гәсдән). Хансују чыхарсағ да онун вәзифәсинә мүштәри чохду.

Сәхавәт. Мәсәлән кимдир?

Сәһиб. Мәсәлән достун Алмурад.

Сәхавәт (од көтүрүр). Бу киши ғочалдығча хәрифләјир... Дејән кәрәк авамын бири авам, сән һара о вәзифә һара? Дүнјадан хәбәрин јох. Данышанда архив ији верирсән. (Сәһибә). Сәнин ишин јохду. Хан-

МӘНИМ КҮНҮБҮМ ●
Илһас Фәхриддинов ●

сују чыхардан кими јухарыларла даныш, мөним әрими вер, көрүм онда на елијәчәк?

Саһиб. Бәс ахы сиз достунуз...

Сәхавәт. Достдур, фарагат отурсун. Билә-билә ки, о вәзифәдә мөним көзүм вар, нијә јуудлмәмш гашыг кими өзүнү атыр орталыға, (Алмурады јамсылајыр). «Көзәл, бәсдир, Көзәл, чох је, аз даныш». Сатгынын бири сатгын, мөни табагламағыла бах.

Саһиб (чидди). Наһаг јера бир-биринизлә үз-көз олмајын, Хансу өз вәзифәсиндә ишләјәчәк.

Сәхавәт. Бу сәнин гәти сөзүндүр?

Саһиб. Бәли, гәти сөзүмдүр! (Бирдән әсәбилијини сахлаја билмәјәрәк). Дәгигәдә бириниз кәлирсиниз ки, «Хансују чыхар, јеринә мөни тәјин елә». Белә дә иш олар... Ахы, мән сизләри башга чүр таныјырдым.

Сәхавәт. Ишин дүшәндә, пул үчүн һәфтә сәккиз—мән доггуз үстүмә гачандә, әлбәттә, башга чүр таныјардын.

Саһиб. Мән сәндән алдығым пуллари гәлијинә гәдәр гајтармышам.

Сәхавәт. Ејби јохдур, јенә дә кәлиб истәрсән.

Саһиб (она диггәтлә бир нәзәр салараг). Нијә ахы, сән инсанларын еһтијач ичиндә олмаларындан бу гәдәр зөвг алырсан.

Сәхавәт. Чүнки адамлары кәрәк һәмишә гапында көрәсән. Елә ки, сән оларын гапысына кетмәли олду, онда вај халына. Сүбүт? Бүјүр, јүз илдә бир дәфә мән сәнә вәзифә үчүн ағыз ачырам, онда да белә едирсән!

Саһиб. Сәхавәт, әзизим! Ахы намусумуз, вичданымыз, инсанлыг борчумуз биздән тәләб едир ки, халгын ишини һәр шейдән јүксәк тутат, онун бизә олан инамына хәјанәт еләмәјәк. Ахы бүтүн нағылларымыз да, дини әфсанәләримиздә дә белә дејилб. Әкәр бу вәзифәдә Хансу халга сәндән чох хејир верә биләрсә нә үчүн ону чыхарыб сәни гојмалыјам? Она көрә ки, филан вахт ач галанда мәнә борч пул вермисән?!

Сәхавәт. Мән сәнин кими нанкорла һеч данышмаг истәмирам.

Гәзәбли һалда галхыб чыхар. Натәван әлиндә долу стәкан дахил олур.

Натәван. Сизин үчүн сојуг шәрбәт кәтирмишәм, ичин, әсәбиләшмәјин.

Саһиб. Әсәбиләшмәмәк мүмкүн дејил, ишләмәјә гојмурлар. «Хансују чыхар, мөни гој!», «Мәни дүшүн!», «Мәни тәрифлә!», «Мөним үчүн јаша», «Мәнә хидмәт елә!».

Натәван. Сиз дә һеч биринә фикир вермәјин.

Саһиб. һеч биринә фикир вермәмәк олар. Буна мөним ирадәм дә, чәсарәтим дә чатар. Мәсәлә бу просесин давамндадыр! (Агры илә). Ахы вахты илә кимсәсиз кәнч бир тәрсанә фәһләсини һагсызлыға гаршы мүдафиәлә галхан, чәмијјәтин јарарлы бир үзвү олмагда она көмәк еләјән Алмурад дајынын тәбиәтиндәки бу ақула һарадан пејда олду? Јохса о, әввәлләр тох олдуғу үчүн чәһәннәм јухусуна кетмишиди?! Доғруданмы, биз дә кәләчәкдә Алмурад, Сәхавәт кими олачагыг? Доғруданмы бизим дә һагг, әдаләт урундакы мүбаризәмизин һудуду өз нәфсимизә гәдәрди?!

Саһиб стәканы алыб башына чәкир. Ишыг сөнүр вә һөмин анда да телефон зәнки күчләнир. Алмурад дәстәји көтүрүр. Көзәл мәтбәхдән кәлир.

Алмурад. Ешидирәм.

Ишыг ејни заманда телефон хәттинин о бири учунда олан Сәхавәти ишыг ландырыр.

Сәхавәт (бурнуу чәкир). Көрүрсән бу нанкору?!

Алмурад. Кими дејирсән?

Сәхавәт. Кими дејәчәјәм?.. Сәнин, мөним адам еләјиб ортаја чыхардығымыз чәнабы.

Алмурад. Сәхавәт, Сәхавәт о једијимиз чәрәк һаггы о, бир нанкор ишти, өзү кимиси јох ишти...

Сәхавәт. Лајигли бир адамын иши үчүн јанына кетмишәм, мәнә дирсәк көстәрир.

Алмурад. Мән дә намуслу бир адамын тәвәггәси үчүн јанына кетмишәм. Үзүмә белә бахмаг истәмәјиб.

Сәхавәт. Тәгсир биздәдир.

Алмурад. Демә! Демә, көзүндән кәлсин.

Көзәл (ағзыны дәстәјә јахыллашдырараг). Бурнуун ики дешијиндән төкүлсүн.

Алмурад. Көзәл, сән дајан. (Телефона). Көр биз кимә јахшылыг едәмишик...

Сәхавәт. Кетмишәм, Көзәл ханымның гардашы гызы мөни бурахмаг истәмәјиб ки, ичәридә адам вар. Бахмајиб кирмишәм кабинетә. Адам ким олса јахшыдыр? Ајгыз!

Алмурад. Быј, Ајгзын орда нә иши вармыш?

Сәхавәт. Билмирәм. Мәни көрәндә икиси дә гыпгырмызы олду.

Алмурад. Сән аллаһ доғру дејирсән?

Көзәл. Әши, дејир, Ајгыз нә олду?

Алмурад. Көзәл, дајан, инди данышарам. (Телефона). Һә...

Сәхавәт. Мәни көрән кими гыз дуруб әкилди.

Алмурад. Сән аллаһ доғру дејирсән?

Сәхавәт. Чаным үчүн...

Көзәл (даһа марагла). Әши, дејир, Ајгыз нә олду?

Алмурад. Көзәл, дајан, дејәрәм. (Телефона). Һәр һалда бу иш мәсәләси дејил.

Сәхавәт. Хејр, әши... Иш нәдир...

Алмурад. Дүнән кәзинтидә дә кәнара чәкилиб бәрк пычылдашырдылар.

Сәхавәт. Сән ону танымырсан, карјеристин биридир. Бир вахт Нурчаһан ханымла евләниб онун шәһрәтиндән истифадә еләди, инди дә өзүндән он једди јаш кичик Ајгыздан јапышыб ки, лазым кәләндә аташынын көлкәсинә сығынсын.

Алмурад. Еләдир ки, вар...

Көзәл. Әши, сән аллаһ, дејир Ајгыз нә олду?

Алмурад. Көзәл, дајан.

Сәхавәт. Бу саат зәнк еләјиб һамысыны Таһирә дејәчәјәм.

Алмурад. Таһирдән габаг Нурчаһан ханымә чатдырмаг лазымдыр.

Сәхавәт. Чатыб.

Алмурад. Белә тез...

Бөрдән күлүр.

Сәхавәт. Бәс сән гардашыны нә билмисән?! Саһибин јанындан тајыданда Нурчаһан ханым күчәдә габағыма чыхды.

Алмурад. Мәлумдур... (Бөрдән күлүр). Булар һамысы јахшыдыр. Анчаг газ вур газан долсун.

Сәхавәт. Нә чүр?

Алмурад (мәналы тәбәссүмлә). Сән биләрсән...

Сәхавәт. Һә?

Алмурад (ејни кизли ејһамла). Һә...

Сəхавət. Онда, ахшам чых дəниз гырагына.
Алмурад. Олду.

Ишыг сөнүр вə дөрһал јаныр. Саһибин кабинети. Саһиб ишлə мəшгулду.
Нурчаһан ханым сəссиз дахил олур.

Саһиб (бирдэл башыны галдырыб ону көрөрək). Быј... Нурчаһан, сən һара, бура һара...

Нурчаһан. Јол азымышам.

Саһиб (зарафатјана). Тəки һəмишə белə јол азасан. Әјлəшсəн (Она јакылашыр. Нурчаһан отурмур. Мəһрибан). Нə јакшы кəлдн елə бил үзəримдэн даг көтүрүлдү...

Нурчаһан (ону динлэмəјэрək). Ајгыз бурда нə кəзирди?

Саһиб. Балериналыға кетмək үчүн атасыдан нечə ичазə алмды барəдə мəнимлə мəслəһэтə кəлмиши...

Нурчаһан. Идарəјə нə үчүн? Ајгыз бизим евин јолуну танымыр?

Саһиб. Јəгин ки... мən ишлə олдуғум үчүн. Идарəјə кəлэндə нə олар?

Нурчаһан. Сиз нə вахтдан белə чанбир гəлбдə олмусунуз ки. Ајгыз белə мүнүм ишлəri үчүн сəниилə мəслəһəтлəшир, өзү дə килди.

Саһиб. Нурчаһан! Мən сəнин сəхавəтлэр дэрəчəсинə енмəјинə дə зə билмирэм.

Нурчаһан. Сəхавəтлэр нə гэдэр хəбис олсалар да һəмишə ајыдырлар, биз сənəт адамлары исə һəјатын тəғдим етдији илк бадэдэн сархош олуруг. Мən биринчи дəфə сəни көрəндə, сəнин көзлəринə баханда елə билмишим ки, дүнјанын эн тəмиз бир мəхлугусан.

Саһиб. Биз бир-биримизə раст кəлдијимиз дəгигэдэн мən сənə хəјалан дə олса хəјавəт елэмəмишəm. Мən Ајгзын талеји илə она көрə марагланырам ки, о бизим сənəтимизин кəлчəјидир. Догруданмы сən өз бəјүк сənəтинин бүтүн көзəлјини өзүнлə апармаг истəјирсən?

Нурчаһан (күлүмсəјир). Сən мəним һаггымда өлүмə мəһкум бир адам кими данышырсан... Елə билрсən мən сəни Ајгызга гысганырам? Гəтијјан! Ајгыз көзлəрини јеничə ачыб дүнјаја бахан бир чичокдир... Онун бəлкə дə сəнин јартычы нијјəтиндэн хəбəri јохдур.

Чєјранзадə гапыда хəлвəт гулаг асыр.

Саһиб. Нурчаһан!

Нурчаһан (гышыгыр). Бəсдир! Нанкор! Алчаг! Мən сəнин үчүн јалныз бир гадын олمامышам. Мən сəни чамурун ичиндэн чəкиб чыхармышам. Сən мənə раст кəлэндə эјинə кəјмəјə бир дəст туман-кəрнəјин јох иди. Аферист!

Саһиб. Нурчаһан!

Нурчаһан. Инди сəдр олмусан... Бəјүклэрлə отуруб-дурусан. Инди сənə Ајгыз кими он догуз јашында кəзəl лəзымдыр. Нурчаһан кəһнəлмишир. Нурчаһан даһа сənə лəзым дејил. Нурчаһан гочалыб Нурчаһан сəһнэдэн кедир. Нурчаһанын күнəши батыр...

Һалы хараб олараг дивана јыкылыр. Саһиб өзүнү онун үстүнə атыр.

Саһиб (гышыгыр). Натəван!

Натəван јүүрək кəлир. Гапыда дајанмыш Чєјранзадəни гəзəблə дартыб кəнара итəлəјир.

Натəван (Чєјранзадəјə). Рəдд олун!

Саһиблə бирликдə Нурчаһан ханымы өзүнə кəтирмəјə чалышыр.

Натəван. Һəкимə зəнк елэмək лəзымдыр.

Телефон дəстəјини көтүрүр. Ишыг сөнүр. Ишыг јаванда Таһирин еви. Таһир вə Ајгыз.

Таһир (тəмкинлə). Сən ағыллы, тəрбијəли бир гыз — нечə олур ки, мəндэн ичазəсиз опера директорунун јанына кедирсən, һəтта балерина олмаға да сөз верирсən?

Ајгыз. Мən һалə сөз вермəмишəm... Мən онлара дедим ки, əввəлчə атамдан ичазə алмаг лəзымдыр.

Таһир. Демək онлара билдирмисən ки, разысан?

Ајгыз. Бəли.

Таһир (тəмкинлə). Бəс сən мəни онларын јанында нечə пис вəзијјəтдə гəјдугуну дүшүнмəдинми?

Ајгыз. Мən елə куман едирдим ки, сən ичазə верəрсən. Сən һəмишə бүтүн нитглəриндə демирсəнми ки, бизим эн мүгəддəс борчумуз, бүтүн бачарығымызы халг ишинə сəрф етмəkдир?!

Пауза.

Таһир (аһəстə сəслə). Халга хидмət етмək бизим борчумузду... Биз бу борчу кеч-тез гəјтармалыјығ... Лакин бизим бир дə шəхси һəјатымыз вар!.

Ајгыз. Неч билмирэм бунлары бир-бириндэн нечə ајырмаг лəзымдыр?..

Таһир. Мən сəни, атаңла бу чүр сөз күлəшдирмəјинə ичазə вермирэм.

Ајгыз. Мən неч бир аразуму, неч бир һиссими атамдан кизлэтмək истəмирэм.

Таһир (мулајим). Ејни заманда атаја гулаг асмаг, ону баша дүшмək лəзымдыр. О күнү мən Саһибин кечмишдə ким олдуғуну сənə сөјлəдим. (Сəсини галдырыр). Инди сən гыз ушағы нə мүнəсибəтлə онун кабинетинə кедирсən? Тəкликдə отуруб сөһбət елəјирсən? Ната, һəтта Сəхавəт кими һөрмətли бир адамы белə, сизин јанынызга бурахмаг истəмир.

Ајгыз. Мən опера мəсələсини Саһибə данышмаға кетмишим. Мən ону ағыллы, сəмими бир адам һесаб едирəm.

Таһир. Ахы һэр кəсдэн əввəl сəнин атан вар; ајдындырмы?

Ајгыз. Јох, ата! Ајдын дејил. Мənə неч нə ајдын дејил...

Таһир (гəзəбини боғараг). Мən сəнин назынла ојнамајачам. Опера фикрини башындан чыхар. Саһиблə исə «саламдан» башга бир кəлмə артыг сөз данышма. Инди ајдындырмы?

Ајгыз. Бəли.

Таһир (саатына бахыр). Мən ичласа кедирəm. Сən дə отур дəрслəринилə мəшгул ол, хидмətчи гыз кəлэндə мəним үчүн алма вə гатыг алдырмағы унутма. Һələлик.

Ајгзын алынпдан өнүр.

Ајгыз. Һələлик, ата!

Таһир чыхыр. Ајгыз онун ардынча, узун бир нəзэр салыр. Сонра јакылашыб пианонун диллəринə тохунур. Лакин чалмаға һəвəsi јохдур. Нот дəфтерини көтүрүб бахараг јеринə атыр. Сонра диварлары гəрибə диггəтлə нəзəрдэн кечи-

рир. Еле бил ки, буларын һамысыны жалыз инди көрүр вә булар онда атыла
шылмаз бир тәүчүб догурур. Баханылар бир ан ени дигет вә тәүчүблә аты
сынн портрети үзәриндә даһаныр. Шөһилдән она бахан адамын үзүндәки ифадә
дә отагын үмуми атмосферә ки ми сакит вә чиддидир. Соңра бирдән елә бил ки,
отагын ичәи гаранлыглары вә гызын кезләринә накаһани бир вәһимә чөкүр вә
елә бу заман баһырдаң Хансујун сәси ешидилер.

Хансујун сәси. Ајгыз!
Ајгыз (көзләниләмәһән бир севинчлә пәһимәрәни ачыр). Хансу!
Хансујун сәси. Сән лап Чүлжетта кими сәсләндән, Ајгыз! Кә,
рәсән бу күн һардан доғуб...
Ајгыз. Кәл ичәри, Хан.

Хансу даһил олар.

Ајгыз. Нә һажыи кәлдин, Хансу... јаман дарыхырдым...
Хансу. Мәһим үчүн?
Ајгыз. Билмирәм, Хан... Анчаг бир ан мәнә елә кәлди ки, әтрафыи
гаранлыг бир бошлугдур вә мән бу һөһәјәтсиз бошлуг ичиндә таман
јагтызам.

Хансу. Бәлкә психиатр чағыраг?
Ајгыз. Сән һәмишә зарафат еләјирсән, Хан!
Хансу (һәкиманә). Зарафат инди бизә һавә-су кими лазымдыр,
Ајгыз, биз онсуз јашаја билмәрик...

Ајгыз. Мән сәһиһә чидди сөһбәт еләмәк истәјирәм, Хан!
Хансу. Сәһни чидди сөһбәтин дә, зарафатын да мәһим үчүн га-
һундир. Ај!

Ајгыз (инчијир). Чох сағ ол, Хан! Сән мәһим дәрдимә шәрик ол-
маг истәмәјирсән?

Хансу. Дәјәсән кәрчәкләмисән, Ај, сәһни нә дәрдин вар ки?
Ајгыз. Хан, инсан ән бөјүк арзуунә чатмазса јашаја биләр?
Хансу. Јашаја биләр... Анчаг кәрәк бу бөјүк арзуунә һеч олмәзса
кичикләри илә әвәз еләсин.

Ајгыз (инчијир). Хан, сән доғрудан белә дүшүнүрсән, јохса, за-
рафат еләјирсән?

Хансу. Ај, сәһни суалынын чавабы, башга чүрә дә ола билмәз.
Ајгыз. Нә үчүн, Хан?

Хансу. Чүнки сән елә сорушурсан ки, елә бил дәјирсән. «Хан,
адам шоколад јемәсә јашаја биләр... Мән дә чаваб верирәм ки, јашаја
биләр. Анчаг кәрәк шоколад јемәсә дә һеч олмәзса барбарис сорсул...»
Мәкәр мәсәлә тәкчә јашамағдадыр?

Ајгыз. Бәс мән нечә сорушмалы идим?
Хансу. Сән сорушмалыдын ки, «Хан, мән филан бөјүк арзүә
чатмағ үчүн нә етмәлијәм?». Гәти, конкрет! Билдиниңи? Конкрет латын-
ча «мөһкәм» дәмәкдир! Әкәр бу чүр сорушсадын, Хан да сәнә башга
чүр чаваб верәри.

Ајгыз. Мәсәлә нә дәрдин?
Хансу. Дәјәрди ки, бөјүк арзу үчүн бөјүк вуруш лазымдыр!

Ајгыз. Әкәр бу арзууну гаршысында дағ кими дајанан сәһни ән
јаһын, ән доғма адамындирсә? Әкәр онун бүтүн фикри, хәјәли сәһни
хөшбәхтлијиндирсә?..

Хансу. Иә... бурда мәсәлә бир гәдәр мүрәккәбләшәр... О заман
билмәк лазымдыр: мәһим арзууну бөјүклүјү нәдән ибарәтдир вә бу «доғ-
ма адам» нә үчүн дөнүб гара кешиш олуб?

Ајгыз (инчијир). Бәсдир, Хан! Сөһбәт мән вә мәһим атам һат-
тында кедир.

Хансу. Бағышла, үрә истәјирәм.

Ајгыз (чох кәдәрли вә јаваш сәслә). Атам мәһим театра кетмә-
һимә разы дедил. Мәһим исә бу дүнјада ән бөјүк арзум, ән бөјүк саада-
тым һиссанлар үчүн рәгс етмәкдир. Мән өз сәвәтимлә ән гәддар адамла-
рын белә гәлбинә даһил олмағ истәјирәм. Нә үчүн? Бу, мәһим һәјимә
лазымдыр? Билмирәм. Лакин мән белә истәјирәм. Истәјирәм мәнә мил-
ләләр тамаша еләсин, мүтәәссир олсуң. Риггәтә кәлсин! Мәһим әсил
һәјәтым бундан ибарәтдир. Әкәр мәһим бундан мәһрум етсәләр өләрәм.
Хан! (Узун пауза). Нә үчүн динмирсән, Хан? Бәлкә Нурчәһан ханым-
дан ханш еләжәк атамла данышсын?

Хансу. Неч нә чыхмаз.

Ајгыз. Нә үчүн?

Хансу. Чүнки атам өзүнү һамыдан ағыллы, һамыдан һағлы һе-
сәб еләјир.

Ајгыз (инчијир). Хаһиш едирәм, атамын һаттында һөрмәтлә да-
һышасан.

Хансу. Һәһигәти дәмәји һөрмәтсизлик һесаб етмәк чөһдән дәбдән
дүшмүш бир нәзакәтдир, Ај!

Ајгыз. Сәнчә мәһим атам ағыллы адам дедил?

Хансу. Билирсәнми, Ај, ағыллар чүрбәчүрдүр...
Гыса пауза.

Ајгыз. Сәһни гызыи мән вәзијәттә олсајды она нә чаваб верә-
рин, Хан?

Хансу. Мәһим гызымын дүнјаја кәлиб сән јаша чатмасы үчүн
ијирми ил лазымдыр. Оначан вахт кечәр. Сән соруш ки, мәһим сәһни ки-
ми бир нишанлыи олсајды вә ону операда балериналыға дәвәт еләсә-
динләр, нә дәрдин?

Ајгыз. Нә дәрдин, Хан?

Хансу. Дәјәрдим: кет вә унутма ки, бу дүнјада бизим үчүн бу
көзәл халгымыза хидмәт еләмәкдән јүксәк сәадәт јохдур!

Ајгыз ани бир һөһәчәһәлә Хансујун үзүринә атылып ону бәрк-бәрк өпүр вә
бирдән өзүнә кәләрәк кәркүб керә чөкилер.

Ајгыз. Ој, мән дәли олмушам, нәдир?

Хансу (јарызарафат). Әкинә, сән һеч бир заман бу гәдәр ағыллы
барәкәт еләмәһисән.

Ајгыз (она чидди вә диггәтли бир нәзәр саларағ). Хан, унутма
ки, мән сәнә инанырам...

Хансу (илһамла). Мән дә сәһни е'тимәдә һәһәлә фәһр едирәм, Ај-
гыз. Бу е'тимәд мәһим өз көзүмдә кәјләрә галдырар.

Ајгыз (онун әлиндән јапышарағ башыны синәсинә гојур). Мән
дә һәмишә ән кизли сирләри ми сәнә дәмәк истәјирәм.

Хансу. Сәһни сирләрин јаз сәһриндә ачылан гызылкүл гөһчә-
ләриңә бәһзәјир, Ај, онлары дүрмағ әсил һәјәти һисс етмәк дәмәкдир...

Натәһан даһил олар, онлары көрүб гаытмағ истәјир.

Ајгыз (башыны Хансујун синәсиндән көтүрмәјәрәк). Кетмә. На-
тә!

Бу заман радиода Стравинскинин балетиндән чалынар. Хансу бир әли илә
Ајгызын, дикәр әли илә Натәһанын голундан јапышар вә онлар тамашачылары
тәрәф ирәлиләјирләр.

ИШЫГ СӨНҮР.

Ишыг күчләндә Саһибни кабинетиндә көзләмә отағы. Натәһан әлиндә ка-
ләләсик ичәридән чыхыр. Даһил олан Алмурад, Сөһабәт вә Көзәл илә гар-
шылашар.

Көзөл (зарафатжана истеза илэ). Нэ олуб, Ната, нэ эл-ајага дүшүсөн?

Натэван (гашгабагы). Тэлэсирэм. Бу кагызы үзүнү тез ма-шында көчүрмөлижэм.

Көзөл. Дејир, сэдри чыхарырлар?

Натэван (бирдэн гөзөблө). Сэдри чыхармаг сиз дүшүнөн гөдөр дэ асан дејил! (Сахибин кабинетини көстөрөрөк кэскин истеза илэ). Кедин, коммиссија сизи көзлөјир.

Сүр'өтлө узаглашыр.

Алмурад (Көзөлө). Бујур, бу да сенин гардашын гызы! Көнд-дөн кетирдик, охутдуг адам елэдик, инди бизэ вердији чаваба бах. Инсан чнј сүд эмб, вэссалам.

Сэхавэт. Нэ гөдөр ки, сахиблөр, хансулар мејдан сулајырлар, канчлөр белэ олачаг. Онлар һэр јердэ һөрмөтсизлик, нанкорлуг тохуму сәпирлар. Онлар чөмијјәти корлајырлар!

Алмурад. Доғрудур, мин фанз доғрудур.

Көзөл. Намысыны коммиссијада дејин.

Алмурад. Биз демөјинэ дејөчөјик. Көрөк јухарылар нечө баха-чаг...

Сэхавэт (өзүндөн чыхараг). Сиз дэ гәрибэ адамсыныз... Јәһи јухарылар, адам өлдүрдүјүнү кизләдиб јүксөк вәзифәјө кечмөк үчүн дөвләти алдадан бир чанини мүдафиә елөјөчөк?

Алмурад. Сән, онун паркда вурдугу адамын һәмнин јарадан өл-мүш олдуғуна тамам әминсән?

Сэхавэт. Коммиссија мөним тә'кидимлә, о барәдә хәстәхана мү-диријјәтиндөн рәсми мә'лумат алмышдыр.

Алмурад. Демөк, хәстәхана мүдиријјәти һәмнин һадисәнин өлүм-лә нәтичәләниш олдуғуну тәсдиг етмишдир?

Сэхавэт. Бәли. (Күлүмсәјир). Гардашын нэ елөјини билвр.

Алмурад. Афәринләр...

Сэхавэт. Дүнән Рәфигә адлы чаван, финди-фрушка бир гыза ики отагдан ибарәт квартира вериб. Сорушурам, нэ үчүн?

Алмурад. Јох, јох, ону демә. Рәфигә финду-фрушка гыз дејил, мөшһур тохучу гадындыр. О күнү гәзетдә дэ јазмышдылар. Өзүнүн дэ үч ушагы вар.

Көзөл (бөркдән күлүр). Чаныначан, Сәхи, јахшы ки, киши дү-југ дүшдү, јохса бүтүн зәһмәтимиз һәдәр кедөчөкди... Финди-фрушка гыз...

Төкрар жүлүр. Алмурад да она гошулур. Икиси дэ угунуб кедирләр. Натэ-ван көлөрөк элиндәни кагыза нөмрә гојур.

Сэхавэт. Јахшы, Нурчаһан ханымын ондан бошанмагына нэ дејирсиниз?

Алмурад. Әши, јох а?!

Сэхавэт. Пәһ, хәбәрин јохдур? Дүнән әр-арвад бурда гырымш елөјибләр. Чејран кәлиб үстүнө чыхыб.

Алмурад. Ахы нијә далашырмышлар.

Сэхавэт. Ајгзын үстүндө.

Чејранзадә һәјочанла дахил олур.

Чејранзадә. Салам, сизи дэ коммиссија чагырыб?

Сэхавэт. Бәли, сәни дэ?

Чејранзадә. Элбәттә. (Нитг дејир). Халгын намуслу, вичдан-ды оғуллары дура-дура, иш башына кәтириб. (Сахибин кабинетинә ишарә илэ). Чаниләри гојанда, элбәттә, елө олар. Сорушурам: биз дө-шүмүзү габага вериб мүбаризә апаранда онлар һардајды.

Алмурад. Чејранзадә, бир аз јаваш. Ичәридә коммиссија ишлө-јир.

Чејранзадә. Гој ешитсинләр. Халгы сусдурмаг олмаз. Дејәк ки, мән неч. Бәс сиз? Сиз ки, ону тујууну дибиндән чөкиб чыхармысы-ңыз.

Алмурад. Көзүндөн кәлсин. Анд олсун вичданыма, мөним онун үчүн елөдикләримин неч јарысыны сиз билмирсиниз...

Саһиб (ичәри отагдан чыхараг Натэвана). Сизә вердијим мәкту-бу сурәтини чыхартдыныз?

Натэван. Бәли.

Көтирдји кагызлары верир. Саһиб алыб тәләсик көздөн кечирир, гол чөкир.

Саһиб (мәктубу Натэвана гајтарараг). Мәдәнијјәт Назирлијин-дән адам кәлчөк, верәрсиниз апарсын.

Натэван. Баш үстә.

Мәктубу конвертә гојур.

Саһиб (јалныз инди Алмурадкилә тәрәф дөнәрәк күлүмсәјир). Салам, мөним әзинләрим. (Гыса пауза). Нијә дилләнмирсиниз? Нэ үчүн көзләринизни јерә дикирсиниз? Јохса утанарсыныз?

Көзөл. Онлар да адам өлдүрдүкләрини кизләдиб сәдр олмајыб-лар ки, утансынлар.

Алмурад. Көзәл, сән бәсдир.

Саһиб (бөркдән күләрәк). Сиз коммиссијаларда бүлбүл кими чәһ-чәһ вурдугунуз бир вахта, Көзәл ханым нэ үчүн сусмалыдыр?.. (Алму-рада гәзәблө). Әкәр мән чани идимсә нэ үчүн о вахт мүдафиә елөјир-синиз?

Алмурад. Саһиб, мән, сәни мүдафиә еләмәмишәм.

Саһиб (јаныб төкүләрәк). Әши, сән, милс рәйсинә зәнк елөјиб-дәмәдин ки, о ишдә мән Сахибин неч бир тәгсирим јохдур?

Алмурад. Гәтијјән!

Саһиб. Нәтта мәнә отуз манат да пул вермәдин?

Алмурад. Пул вермишәм, амма зәнк еләмәмишәм?

Көзөл. Нејлә кәләкләр кечмәз. Алмурадын башына ат тәпмәмиш-ки, адам бычаглајаны мүдафиә елијәјди...

Алмурад. Көзәл, сән бәсдир, бычагламајыб, бутулка илэ башы-ны әзиб.

Саһиб (онлара узун бир нәзәр салараг). Бурунларынын учундан габагы көрмөјән корлар! Мәһкумлар!..

Кабинетә кечир.

Сэхавэт. Баша дүшмүрәм биз нијә кор олуруг? Нијә мәһкумуг?

Чејранзадә. Бәјәм биз мәһкәмәјә-зада верилмишдик ки, мәһ-кум олаг?

Таһир дахил олуб чох чидди бир ифаде ила онлара баш өјөрөк комиссия
олан отага — Саһибни кабинетине кечир.

Сәхавәт. Таһир ки, кәлди, демәк ашнамын иши харабдыр.
(Пәнчәрәдән көрәрәк). Дајанын... Дајанын Нурчаһан ханым да кәлди.
Алмурад (севич ичиндә). Кәлир? Јох, ашнамы ашырдылар.

Нурчаһан дахил олур.

Көзәл. Хош көрдүк, ај фәхримиз...

Нурчаһан (Көзәлә). Сәни дә Саһибә көрә чағырылар?

Көзәл. Јох. Мән Алмурадла кәлмишәм. Бирчә дөғигәм онсуз о
масын.

Нурчаһан. Доғруданмы?

Көзәл. Бәс нечә... Бөјәм, о, Саһиб кими әрләрин тајыдыр ки, ст
лун башына кечән кими өзүнә чаван, тәзә ашна тапсын.

Алмурад (төвәзәкарлыгла). Көзәл, бәсдир...

Сәхавәт. Ејби јохдур, Саһиб инди көрәр ки, Нурчаһан ханым
кими бөјүк бир сәнәтکارа хәјанәт етмәк нә демәкдир!

Натәван әлиндә кағызлар дахил олур.

Нурчаһан. Сиз онун мәнә хәјанәт етдијинә әминсиниз?

Алмурад. Мин фаиз. (Сәхавәтә ишарә илә). Сорушун!

Сәхавәт. Кизләмирәм. Мән Таһирә дә демешәм, Нурчаһан х
ныма да.

Ағыр пауза.

Нурчаһан (ағыр-ағыр). Бәс Саһиб бу вәзифәә гојанда ба
шына анд ичирдиниз. Инди нә олду ки, түкүнү дидирсиниз? (Күлүр)
Мәкәр сиз анламырсыныз ки, Саһиб көләлик үчүн јаранмамышдыр?

Алмурад (истеһза илә). Биз Саһибә ашиг олмамышыг, Нурча
һан ханым!

Нурчаһан (гәһгәһә илә күлүр). Сиз — ашиг?! Јазыглар! Мә
кәр бу дүнјада сизин үчүн мүгәддәс бир һисс вар?!

Чейранзадә. Ба... бағышлајын, Нурчаһан ханым... Үзр истә
рәм... Бә... бә... бәс о дүнәнки ву... вурушмаг нә иди... о... да мүгәддә
һиссәндир?

Нурчаһан (дәриндән нәфәс алараг, өз-өзү илә данышыр кими)
Јох... о мүгәддәс һиссләрин агибәти иди...

Алмурад. Буну нечә баша дүшәк?

Нурчаһан (күлүмсәјир). Јазыг көләләр... Сиз нәји баша дүшүр
сүнүз ки?!

Чейранзадә. Би... би... биз кимин көләсијик?

Нурчаһан. Биринчи нөвбәдә өз мәнәсыз, «мән»нинизин. (Гәзә
лә). Корлугунузун! Надаплығынызын!

Алмурад. Нурчаһан ханым! Әкәр биз, сизин сәнәтчинизә пәрә
тиш етмәсәјдик, чох ағыр чаваб алардыныз!

Нурчаһан. Сиз мәним сәнәтимә јох, һөрмәтимә пәрәстиш едир
синиз! Сиз, күчүн гаршысында икигәт олмаға өјрәнмисиниз!

Көзәл. Мәним әрим һәмишә гапысында машын дајанмыш
кими кишидир. Она нә олуб икигәт олсун?!

Нурчаһан. Мән дә она гәәччүб едирәм, Көзәл ханым, нечә ол
ки, бу һәр кими кишиләр ијәнини улдузундан кечә билирләр?!

Алмурад. Мөлтәрәм Нурчаһан ханым. Ахы инјә бирдән-бир
бизим үстүмүзә дүшмүсүнүз?

160

Нурчаһан. Чүнки бүтүн икиүзлүкләрә, сатгылыгларә шифрәт
едирәм!

Алмурад. Бәс нә үчүн мәнз дүнәндән ајылмысыныз?

Нурчаһан (дәриндән нәфәс алараг). Доғру суалдыр, көрүнүр.
Биз јалныз үрәјимиздән вуруланда ајылырыг.

Алмурад. Үрәкдән вуруландан сонра ајылмағын мәнәсы јох
дур... Кечикмисиниз...

Нурчаһан (бирдән-бирә сарсылараг пычылыты илә). Доғрудан
да...

Сәхавәт. Бағышлајын, Нурчаһан ханым, шәхсән мән, сизин бу
тәһгирләринизә дөзә билмәрәм! Ачығынызы бизим үстүмүзә инјә төкүр-
сүнүз?! Саһибә Ајгызын әһвалатыны бүтүн шәһәр билдир.

Натәван (һәјәчанла ғышгырыр). Јаландыр! Ајгыз башға ада-
мы сефир. Ајгыз бир саат бундан габаг Хансу илә ЗАГС-а кедиб.

Таһир ичәридән чыхараг Натәванын сон сөзләрини ешидир.

Таһир (дәһшәт ичиндә). Нечә? Ајгыз Хансу илә ЗАГС-а кедиб?
(Ғышгырыр). Јалан дејирсән, ахмаг ғыз! Ајгыз сизләрин тајы дејил?

Натәван. А... а... јалан нә үчүн дејирәм. Бу саат мәнз зәнк ел-
мишидиләр.

Таһир көзләрини јумараг дајаныр. Саһиб ичәридән чыхараг дајаныб она ба-
дыр. Сонра нөзәрләри Нурчаһан ханымын көзләринә диккир... Ишыг Јаваш-Ја-
ваш авалдыр. Күчләндә Саһиб өз кабинетиндә төк көрүрүк. О, ити аддымларла
бар-кәл едир. Оун үзүндә ајдын бир гәтијет вардыр. Натәван әлиндә стәкан да-
хил олур.

Натәван (стәканы столун үстүнә гојараг). Ичин, сизин үчүн со-
југ шәрбәт кәтирмишәм.

Саһиб стәканы көтүрүб башына чөкир.

Натәван. Рича едирәм, әсәбиләшмәјин.

Саһиб. Горхма. Бизләри удмаг асан олсајды, дүнјанын ахыры
чоходан чатарды.

Натәван (руһла). Алмурадкилин сизә вердикләри иттиһам дүз
дејил. Сиз хулиганлара, башкәсәндләрә гаршы өзүнүзү мудафиә етмәли
индиниз ја јох?

Саһиб (килли). Онлар мәнни ејни заманда дөвләти, халгы алдат-
магда тәгсирләндирләр.

Натәван. Сиз ки, һәмин чанинин хәстәханада өлдүјүндән хәб-
ариниз олмадығычы өз изаһынызда көстөрмишиниз.

Саһиб. Әкәр биз намуслу адамлары асанлыгла таныјыб дедик-
ләрини илансајдыг...

Натәван. Амма Нурчаһан ханым комиссияда сизин һаггыныз-
да о гәдәр... о гәдәр көзәл сөзләр данышды... Мәнним көзләрим јашарды...
Мән гапынын далында дајаныб гулаг асырдым.

Саһиб (күлүмсәјир). Наһаг јерә гулаг асмысан. Елә шеј олмаз.

Натәван. Бағышлајын... Өзүмү сахлаја билмәдим. (Тәгсиркар
һалда башыны ашағы салыр. Саһиб јахынлашараг әлини оуну сачына
кәкир). Инсафдырмы ки, сизләрин тәләјини вәзифәбазларә, икиүзлү
инчдансызларә тапшырасан?

Саһиб. Јох, Натәван... Дүнја јалныз сәхавәтләрдән ибарәт дејил.

Аазрбајчан — 11

161

Ислам Әфәндијев МӘНИМ КҮНҮМ

(Көдөрлү төбөсүмүлө). Өзүң дејирдин ки, Нурчаһан ханым бизи мүдафиә еләјиб.

Н а т ь в а н (үсјанкар). Јох бир Нурчаһан ханым да мүдафиә елә мәсин.

С а һ и б (дәрин кәдәрлә). Нурчаһан... о гәдәр дәјишилиб ки, һеч таныја билмирәм.

Н а т ь в а н (чәкинә-чәкинә). О сизи... чох сеvir...

С а һ и б (дәриндән нәфәс аларат). Биз сеvәркән јалныз өзүмүзү дүшүнмәмәлијик. Биз сеvдијимиз адамың чәмијјәтдә бир ишә јарама сына имкан јаратмалыјыг. Ахы биз инсаныг. (Өз-өзү илә данышыр кимин). Һеч анлаја билмирәм... Нурчаһан кими јүксәк төбиәтлү бир инсан нә үчүн белә олув?

Ишыг сеvур, ишыг јанаида Таһирин еви. Пәнчәрәдән күнәшин гүрүб етдији көрүнүр. Ев јарымтаранлыг ичиндәдир. Таһир о бири отагдан кәлир. Бу аз заман арзиндә о, һејли гочалмыш вә дүшкүн көрүнүр. Онун үзүндә әввәлки өзүң дән разы, хуздәсәнд ифадәдән әсәр галмамшыдыр. О, анлашылмаз бир һәјәчән вә горху ичиндәдир. Елә бил ки, о, һәр ан һардан енәвәјини, сәбәбини, маһијәтини билмәдији, дәрк етмәдији бир зәрбә көзләјир.

Т а һ и р (зала мүрачнәтлә). Мән онун сәадәти үчүн нә лазым илдәсә, нә бачардымса, һамысыны еләдим. Инсан ләјагәти һатгында нә билдримсә һамысыны она дедим. Онун кәләчәјини тәмин етмәк үчүн һәр шеји еләдим. Она инандым. Онун гулагына чата биләчәк ән кичик әхлаги бир гүсура да јол вермәдим... Лакин о, буларын һамысыны вујруб бир һечә дөндәрди. Мәним бүтүн арзуму, идеалымы алт-үст еләдим.

Чәсарәтсиз гапы зәнки. Таһир диксинир вә бир ваһимә ичиндә гапыја бахыр. Гыса лауза. Зәнк тәквәр олуур.

Т а һ и р (өз-өзүнә пычылты илә). Бу ки, онун зәнкидир... (Вә тәләсик ирәлиләјиб, гапыны ачыр. Ајгыз дахил олуур). Киминсә ешидәчәјиндән етијат едирмиш кими дәншәтлү пычылты илә). Нијә кәлмисән? Јохса о сәни алдадыб говду?

А ј г ы з. Јох, ата! О, елә шеј еләмәз. О, чох јажшы адамдыр.

Т а һ и р (бирдән кәскин истәһза илә күлүмсәјир). Бәлкә чәһизин үчүн кәлмисән?

А ј г ы з. Мән сәни көрмәјә кәлмишәм, ата!

Т а һ и р. Мән сәнин нәјинә лазымам?!

А ј г ы з. Мән сәнсиз хошбәхт ола билмәрәм, ата! Сәнин нифрәтин бизим икминиз дә бәдбәхт едир.

Т а һ и р. О... һәттә икминиз дә...

А ј г ы з (һарарәтлә). Мәним дәрдим онун үчүн дә ағырдыр, ата!

Т а һ и р (өз-өзү илә данышырмыш кими, гејри-иради). Мән һәмшә шә сәнә дејирдин ки, һеч бир заман һиссијјата гапылма...

А ј г ы з. Сәнин јажшы сөзләрин һәмшә мәним јадымдадыр, ата!

Т а һ и р (ағыр-ағыр). Јажшы сөзләрин... демәк мән сәнә јажшы олмајан сөзләр дә демишәм... Јох... Мән сәнә һеч бир јажшы сөз демишәм. Әкәр демиш олсајдым, сән онлара ахыра гәдәр әмәл едәрдиң... Мән билирәм ки, сән табииәтән јажшы гызсан... Демәк, әсил мәсәлә мәнә дәдир. (Пәнчәрәдән бахыр). О ағачын алтында отуран сәнин әрни дејилми? Чағыр кәлсин ичәри.

А ј г ы з (тәрәддуллә). Ата... горхурам, сән она ағыр сөз дејәсән...

О... Т а һ и р. Мәним нәсиһәтләрим бу гәдәр кәсарәсиз олдуғу һалда башгасына нә дејә биләрәм...

А ј г ы з. Ата...

Т а һ и р (онун сөзүнү кәсарәк, кәскин). Чағыр кәлсин! (Ајгыз чыкыр). Әкәр зәрбәни ендирән мәним бу ағыллы гызым олмасајды јәгин ки, өз һәгиғәтимә гаршы инди һисс етдијим бу шүбһәләр белә асанлыг-ла јаранмазды...

Ајгызла Хансу дахил олуурлар.

Х а н с у (һеч бир шеј олмамыш кими өткәм). Салам, Таһир мүәллим.

Т а һ и р. Салам. Кәл әјләш. Сән дә гызым, мәним үчүн бир стәкан чај дәмлә.

Ајгыз о бири отаға кечир.

Т а һ и р (Хансуја). Дедим ки, әјләш.

Х а н с у. Сиз ајаг үстә олдуғунуз һалда мән нечә отура биләрәм?

Т а һ и р. Демәк мәнә һөрмәт едирсән?

Х а н с у. Әлбәттә.

Т а һ и р. Јалан дејирсән, өз доғма гызым мәни сәјмадығы һалда, сән мәнә нечә һөрмәт еләјә биләрсән?!

Х а н с у. Бағышлајын, Таһир мүәллим, сиз, данышмаг үчүн мәнә дә ичазә верирсиниз јохса мән көзләрим и јерә дикиб сусмалыјам?

Х а н с у. Сиз даныша биләрсән.

Т а һ и р. Сиз гызыныз барәдә дә, мәним һаггында да сәһв едирсиниз! Сиз өзүңүз бизә һөрмәт еләмирсиниз!

Т а һ и р. Мән сәнә һөрмәт еләмәлијәм?

Х а н с у. Нә үчүн јох? Мәкәр мән дәлијәм, башкәсәнәм, нәјәм? Нә үчүн мәнә һөрмәт еләмәк олмаз?

Т а һ и р. Тәкчә она көрә ки, ләјагәтлү адам јеничә ЗАГС-а кетдији гызын атасы илә бу чүр данышмаз. Сәнин кимиләр үчүн һеч бир гајда-тануң, һеч бир әхлаг нормасы јохду. Сизләр өз һөрмәтсиз, һәјасыз һәрәкәтинизлә фәхр едирсиниз.

Х а н с у. Гәтијјән. Сизин инсанлара мүнәсибәтниниз јанлышыдыр. Таһир мүәллим. Сизин үчүн һөрмәт етмәк кәлә олмаг демәкдир. Сиз һәр јердә, һәр аддымда өзүңүзү инсанлара гаршы гојурсунуз. Сизин үчүн Таһир мүәллим башгадыр, чәмијјәт башга. Ахы бир заман сиз Саһибин голуңдан тутмушдуңуз. Ағзыны чөрәјә чатдырмышдыңыз... Бәс инди нә олду? Ахы сиз үрәјиниздә билирсиниз ки, онун һеч бир кунаны јохду. Нијә гојурсунуз ишләсин, јашасын.

Т а һ и р. Сизчә биз нијә белә етмәлијик?

Х а н с у. Чүнки өзүңүздән горхурсунуз! Чүнки сиз һәр бир талантлы адамы һәмшә өзүңүздән үч пиллә ашагыда көрмәк истәјирсиниз! Она көрә дә ишыг кәлән адамларын башыңдан басараг дәриси ики гәтијә дәјмәз демагоглары төһфә тәбәрчәһи еләјиб, тәнтәнә илә чыхарышыны мејдана!

Т а һ и р. Бәсдир... кифајәтдир...

Х а н с у. Сиз мәни өз ишкәндән гова да биләрсиниз... Лакин һәгиғәт беләдир вә мән буну демәјә билмәрәм.

Ағыр лауза.

Т а һ и р. Јох. Мән сәни говмурам. Тас дүшмәсә сәс чыхмаз. Јәгин ки, бу сөзләри сәнә дедирән бир сәбәб вардыр...

Х а н с у (һәјәчәнла галхыб онун голуңдан јапшыраг). Мән әмин едим ки, сиз бир кун бу сәбәбләри көрәчәксиниз... Јохса сизин әнләниздә Ајгыз нечә јарана биләрди.

Алгыз падноста чај дөсөнәһи дахил олуб, онлары көрөрәк бир аялашылым
мазлыг ичиндә дајаныр.

Таһир. Кәтир, гызым.

Алгыз ирәлиләјир, чајлары столун үзәринә дүзүр. Ишыг сөнүр. Гыса пауза.
Мусиги. Ишыг јананда Таһир јарымгарандыг ичиндә ток. Һәҗәчалды тапы эәки
ки. Таһир ачыр. Сәхавәт, Алмурад дахил олурлар.

Сәхавәт. Бу саат бизә гәрибә бир хәбәр чатды.

Таһир. Нә хәбәр?

Сәхавәт. Дејир сән Саһиб һаггындакы фикрини дәјишмисән?

Таһир (сакит). Еләдир.

Сәхавәт. Нә олар, бүтүн әмрүн боју башгаларыны сатмысан
инди дә биз сат.

Таһир. Јох, мән көрүнүр һәмнишә өз вичданымы сатмышам.

Сәхавәт (истеһза илә). Бәс онда нијә алгына бир күллә вур-
мурсан?!

Таһир. Бунун мәһнасы јохдур. Мән итәрәм, о бири битәр. Хышы
дәриндән көтүрмәк лазымдыр.

Алмурад (вугарла). Хаһиш олунур бизи өзүнә гатмајасан. Биз
јашамаг истәјирик.

Таһир. Мәним әзизләрим, сиз, өз көвдәси үзәриндә дурмағы ба-
чармајан түфејли отлар кими бир шејсиниз. Сиз дајагсыз јашаја бил-
мәзиниз.

Сәхавәт. Сәнин кими дајаглар чох кәлиб-кедиб. Анчаг биз ва-
рыг, һәмнишә дә олачагыг. (Алмурада). Кедәк.

Чыкырлар.

Таһир (төк). Чүрүк дајаг... Будур, һәјат сәнин гырх иллик фәә-
лијәтнәзә јекун вурду... Кимин дили илә... Бунун фәрги јохдур... Демәк,
сән нә исә башга чүр јашамаг барәдә дүшүнмәјә мөчбурсан. (Һәрарәт-
лә). Мөчбурсан! Ахы сән даш дешијиндәи чыкмамысан? (Пычылты илә).
Ахы сәнин халгын вар! Ким дејә биләр ки, сән ону истәмирсән?! Лакин
әдаләт диваны сәндән сорушмалыдыр: бәс индијә гәдәр бу бөјүк һиссә
һарда унутмушдун?

Ишыг азалыр. Күчләндә Саһибкилин еви, Нурчаһан ханым шејләриши
јыгышдырыр. Саһиб кәлир.

Саһиб. Салам, Нурчаһан, јени театр мөвсүмүнүн афишаларында
сәнин адын нә үчүн јохдур?

Нурчаһан. Чүнки мән театрла видалашмышам.

Саһиб. Нә чүр видалашмышсан?

Нурчаһан. Һәмнишәлик!

Саһиб. Нијә?

Нурчаһан. Она көрә ки, артыг вахтдыр. Үч ајдан сонра мән
гырхы битирирәм.

Гыса пауза.

Чамаданын агзыны баглајараг галхыр.

Нурчаһан (дәриндән нәфәс алараг). Сән билирсән ки, мән ар-
тыг нә Жизеләм, нә дә эәлки Нурчаһан...

Саһиб (гызгын). Нә олсун...

Нурчаһан (күлүмсәјир). Нә олсун... демәк мәнним сөзләрини
һәгигәт вар...

Саһиб. Сән кечәи дәфә өз ојунуила һәмнишә һејран гојдун...

Нурчаһан. О, «Гу гушунун» сон һәмнишә иди, Саһиб. Мән онун
көвәдәлијини мәһв етмәк истәмирәм... Мән вахты илә чанымдан артыг
сәвдијим кәч гәһрәманларымы өз тамашачыларымын көзләри гаршы-
һанда гочалтмаг истәмирәм. Бу, мәним үчүн һәр шејдән ачыр оларды:
нә истәјирәм ки, тамашачыларымын чошгун алгыш нидалары ади бир
һәрмәтә, сојуг бир нәзакәтә чәвилмәсин!..

Саһиб. Мән бизим сәһнәмизи сәнсиз тәсәввүр еләјә билмирәм.
Сәнин театрдан кетмәјин мәнә чох пис тәсвир еләјир. Елә бил ки, үрә-
һәтлә дәрин бир бошлуг ачылыр...

Нурчаһан (күлүмсәјир). Доғруданмы?... Бәс мән сәнин һәја-
тындан кетсәм нечә?

Саһиб (пәрт). Белә чидди бир анда бу чүр зарафатлар нәјә ла-
зымдыр?

Нурчаһан (дәриндән нәфәс алараг). Јох, Саһиб, мән зарафат
ла илә дә кетмәлидир. Гырх јаш «Гу гушунун» јалныз ганадларыны де-
ди, онун мәһәббәтини дә гопарыб апарыр.

Саһиб. Һеч вахт! Мән сәни јалныз сәһнәдә дејил, һәр јердә сәв-
мишәм. Мән сәни камил бир инсан кими севмишәм.

Нурчаһан. Мән буна инанырәм. Лакин һәгиги вә бөјүк мәһәб-
бәт нә гәдәр күчлү дә олса, гызылкул јарпагы кими зәрифдир. Кичик
бир јалан, әһәмијәтсиз бир сүн'илик белә онун үчүн дәһишәтли зәрбә
ојур. Ону бәдбәхт едир... Биз, бир-биримизи севирдик. Бу мәһәббәтини
кечәси-күндүзү јох иди. Бизим үчүн саат дајанмышды. Биз бир нағыл,
бир әфсанә ичиндәјдик. Лакин бирдән... бирдән мән һисс еләмәјә башла-
дым ки, сәни башга бир һәјат чагырыр.

Саһиб (әсәби һалда онун сөзүнү кәсир). Бәсдир, Нурчаһан, сә-
нин кими бөјүк бир сәһәткарын белә хырдалыгларла мәшғул олмасы мә-
һи утандырыр.

Нурчаһан. Анчаг сән тәбиәтин һәмнишә бу «хырдалыгларла» би-
ни мәһәббәтимизә нечә мәһведичи бир сүн-гәсд һазырладыгыны дәрк
етмирсән. Биз артыг бир-биримизи хошбөт еләјә билмәрик, Саһиб.

Саһиб. Бизим ағдымыз вар, ирадәмиз вар...

Нурчаһан (јарызарафат). Мәһәббәтини үзү дөнәндә ирадә чә-
ли иш көрә билир. (Чидди). Әлбәттә, сәнин бизим анла һәјәтымыза
хыра гәдәр садик гала биләчәјинә мәйим шүбһәм јохдур. Саһиб мәним
бизим, мәним Саһибим, биз, јәни сән вә мән орта бир һәјат, бир пөв'и
јашамаг үчүн јаранмамышыг! Она көрә дә мән сәнә мане ола биләрәм.
Сән нәчиб ишләр үчүн доғулмусан. Мән сәнин өз бөјүк әмәлләриндән
бир аддым да кери чәкилмәјәчәјинә әминәм... Мән инди Тарас Шевчен-
онун јубилеј тәнтәнәсиндә иштирак етмәк үчүн Кијевә учурам. Ордан
гајыданан сонра исә опера театрынын балет ишләринә рәһбәрлик едә-
рәјәм. Бизим бирликдә кечирдијимиз күнләрин хатирәләри мәним үчүн
һәмнишә әзиз олачаг. (Ону бәрк-бәрк өпәрәк чамаданыны көтүрүр). Га-
һан шејләр үчүн гајыданда машын көндәрәчәјәм. Әлвида, мәним әзи-
лим, (Гапыја тәрәф јөнәлир. Саһиб гејри-шүүру бир һәрәкәтлә јериндән
һәрпәнәрәк онун ардынча кедир. Нурчаһан керижә дөнәрәк). Јох, Саһиб,
мән өтүрмәк лазым дејил. Тәкчә кедирәм.

Чыкыр.

Пауза, Саһиб көзләри гапыја зилләниш һалда дајаныб. Мусиги, Нурчаһан
һәгигәтлә јукәкәләрә галхмасыны вә онун пәришан мәһәббәтиндәки тәнтәнәни
тәсвир едир. Саһиб бахыр вә диләјир...

Гапыи зәнки.

Саһиб (санки јухудан ајыларар). Көл.

Хансу, Ајгыз вә Натэван дахил олулар. Үчү дө севинч ичиндөдир.

Хансу (элиндэки кағызы һавада јелләјэрэк). Гәләбә. Шеф! Натэван һајәт биз тапыб субут еләдик ки, о вахт хәстәханада рәһмәтә кедән сәһабәнин паркда вурдугун хулиган дејил, ејни ад-фамилија дашыјан башыг бир заваллы олуб. Демәк бизим әлиминз инсан ганына батмамышдыр!

Ајгыз (Саһибә). Сиз нә үчүн белә бикефсиниз, бәс Нурчаһан Ханым һардадыр?

Саһиб. Нурчаһан ханым кетди.

Хансу (ејни зарафатјаналыгла Саһибә). Сән елә «кетди» дејир сән ки... елә бил нә олуб... (Ајгыз). Нурчаһан ханым Кијевә кедиб, јенә дә гајыдачаг.

Саһиб. Гајыдачаг, анчаг бура јох. О мәндән һәмишәлик ајрылды, кетди...

Натэван. А... А...

Үчү дә дәрин бир тәәччүблә Саһибә бахыр. Мусиги. Ишыг јаваш-јаваш азалыр вә сөнүр.

ИЛК ИНГИЛАБИ ВӨРӨГӨ

Рәссам Ф. ГОЛУБКОВ